

Masarykova univerzita
Ekonomicko-správní fakulta

Studijní obor: Veřejná ekonomika

HARMONIZACE ČESKÉ STATISTIKY S EU

Harmonisation of the Czech statistic indicators

with EU standards

Diplomová práce

Autor: Marie Paterová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jiří Špalek Ph.D.

Brno, červenec 2007

Katedra veřejné ekonomie

Akademický rok 2006/2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Pro: P A T E R O V Á Marie

Obor: Veřejná ekonomika

Název tématu: HARMONIZACE ČESKÉ STATISTIKY S EU

**Harmonization of the Czech statistic indicators
with EU standards**

Zásady pro vypracování

Problémová oblast:

Nová společenská, politická a ekonomická situace od počátku 90. let 20. století si vyžádala změnu v poslání české státní statistiky. Na vznikající jevy reagovala státní statistická služba novými ukazateli, stejně jako nově koncipovanými šetřeními.

Další významný úkol státní statistiky v ČR se objevil v souvislosti s přípravou našeho vstupu do Evropské unie. Jednalo se o harmonizaci státní statistiky v souvislosti s příslušnými právními normami a požadavky Evropských společenství a Evropského statistického úřadu (EUROSTATU). Tato harmonizace znamenala přizpůsobení se evropské legislativě, která se stala základem pro budování nové statistiky v našich podmínkách.

Cíl práce:

Cílem práce je popsat a analyzovat postupné kroky harmonizace české statistiky s normami EU, zejména EUROSTATu.

Postup práce a použité metody:

1. Vymezení oblasti studia diplomové práce (zkoumané ukazatele, časové vymezení, pojem harmonizace)
2. Státní statistika v ČR v průběhu let 1993–2004: Popis změn v metodách zjišťování zdrojů dat i jejich zpracování.
3. Změny právního rámce statistiky a jeho přizpůsobování novým podmínkám
4. Popis změn metodik výpočtu vybraných ukazatelů
5. Přínosy a náklady harmonizace, pokus o ekonomické zhodnocení

Rozsah grafických prací: Přiměřeně rozsahu práce, předpoklad cca 10 tabulek a grafů

Rozsah práce bez příloh: 50 - 60 stran

Seznam odborné literatury:

JÍLEK, J. a kol. *Nástin sociálněhospodářské statistiky*. Praha: VŠE, 1. vydání, 2001. 246 s. ISBN 80-245-0214-3.

Internetové stránky Českého statistického úřadu. [on-line]. Dostupné z <www.czso.cz>.
Internetové stránky EUROSTATu. [on-line]. Dostupné z <europa.eu.int/comm/eurostat/>.
Statistika. Praha: ČSÚ, 1964-. ISSN 0322-788-X.
Zákon č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě a další relevantní legislativa.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jiří Špalek, Ph.D.**

Datum zadání bakalářské práce: **10. 3. 2006**

Datum odevzdání bakalářské práce: **13. 4. 2007**

.....
vedoucí katedry

.....
děkan

V Brně dne 10. 3. 2006

Jméno a příjmení autora: Marie Paterová
Název diplomové práce: Harmonizace české statistiky s EU
Název práce v angličtině: Harmonization of the Czech statistic indicators with EU standards
Katedra: Veřejné ekonomie
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jiří Špalek, Ph.D.
Rok obhajoby: 2007

Anotace

Práce pojednává o vývoji české statistiky před tím, než se stala součástí Evropského statistického systému s důrazem na hlavní ukazatel vývoje ekonomiky hrubý domácí produkt. První část je zaměřena na popis fázi procesu, kterým státní statistická služba prošla od roku 1989 až do vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004. Druhá část se zaměřuje na ukazatel hrubého domácího produktu a systému národního účetnictví. Je zde analýza revizí hrubého domácího produktu a identifikace přínosů a nákladů harmonizace Státní statistické služby.

Annotation

The thesis is about Czech statistics development before it became a part of European statistical system with an emphasis on the main economic indicator, the gross domestic product. The first part is concentrated on describing the events in Czech statistics from 1989 to entrance of the Czech Republic in the European Union in 2004. The second part is about the gross domestic product and the national accounts system, there is analyze of revisions and identification of costs and benefits of the State statistic services harmonization.

Klíčová slova

statistika, harmonizace, hrubý domácí produkt, národní účetnictví, revize

Keywords

statistics, harmonization, gross domestic product, national accounts, revision

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Harmonizace české statistiky s EU vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Jiřího Špalka, Ph.D. a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Brně dne 13. července 2007

podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jiřímu Špalkovi, Ph.D. za připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce. Dále děkuji Ing. Vítězslavu Ondrušovi, CSc. za poskytnuté cenné informace a konzultace.

OBSAH

<u>OBSAH</u>	7
<u>ÚVOD</u>	8
<u>1. HISTORIE STÁTNÍ STATISTICKÉ SLUŽBY</u>	10
<u>1. 1. Počátky statistické služby u českých zemích</u>	11
<u>1. 2. Fáze transformace, statistika po roce 1989</u>	12
<u>1. 3. Fáze harmonizace, příprava na členství v Evropské unii</u>	15
<u>1. 4. Fáze adaptace</u>	29
<u>2. HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT, SYSTÉM NÁRODNÍCH ÚČTŮ A REVIZE</u>	31
<u>2. 1. Hrubý domácí produkt</u>	31
<u>2. 2. Systém národních účtů</u>	33
<u>2. 3. Postupy sestavování ročních národních účtů a odhadu hrubého domácího produktu</u>	34
<u>2. 4. Revize dat</u>	37
<u>3. PŘÍNOSY A NÁKLADY HARMONIZACE STATISTICKÉ SLUŽBY</u>	49
<u>3. 1. Přínosy harmonizace</u>	49
<u>3. 2. Náklady statistické služby</u>	54
<u>ZÁVĚR</u>	60
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</u>	63
<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	68
<u>SEZNAM GRAFŮ</u>	69
<u>SEZNAM TABULEK</u>	70

ÚVOD

Statistika je velmi důležitou součástí každé vyspělé společnosti, svými výstupy ovlivňuje chování mnohých ekonomických subjektů i rozhodování na státní úrovni.

V průběhu 90. let a na počátku 21. století prošla Česká republika složitými společenskými, politickými a ekonomickými změnami. Na tyto změny reagovala státní statistická služba přechodem na nový systém zjišťování a zaznamenávání skutečností i nově koncipovanými šetřeními. V České republice se uskutečnilo několik významných revizí, které zpřesnily výpočty i odhady jednotlivých dílčích ukazatelů a umožnily tím lépe zobrazovat skutečnost.

Důležitou skutečností pro českou statistiku bylo to, že se Česká republika stala kandidátskou zemí na vstup do Evropské unie. Stát se členem znamenalo splnit kritéria pro přijetí a jejich důležitou součástí bylo upravit statistická data takovým způsobem, aby se stala srovnatelná pro všechny státy Evropské unie. Odborníci z České republiky úzce spolupracovali s pracovníky Evropského statistického úřadu, účastnili se diskuzí a projektů a společně hledali cestu jak dosáhnout co nejvyšší míry srovnatelnosti.

Cílem mé práce je popsat a analyzovat období, kterým státní statistická služba v České republice prošla od roku 1989 až po vstup do Evropské Unie v roce 2004. Tento cíl se skládá ze dvou podcílů: popisu a analýzy.

V popisné části se zaměřím na výčet historických událostí. Nejdříve stručně na události kolem transformace hospodářství a kolem rozdělení Československa, největší pozornost budu věnovat harmonizaci s normami Evropské Unie. Popíšu hlavní programy, projekty a konference, které se uskutečnily, změny, které Český statistický úřad udělal, a principy a zásady, které přijal, než se stal součástí Evropského statistického systému.

V analytické části se zaměřím na vývoj hrubého domácího produktu a na vlivy, které na tento vývoj mají pravidelné i mimořádné revize prováděné Českým statistickým úřadem. Protože statistika je velmi obsáhlá disciplína, soustředím se především na harmonizaci ukazatele, který nejvíce vypovídá o výkonu ekonomiky, na hrubý domácí produkt. Vysvětlím, co se za tímto ukazatelem vlastně skrývá, v čem je jeho význam, proč je důležité se jím zabývat a kdo jsou jeho uživatelé. Odhad hrubého domácího produktu prošel během období harmonizace významnými změnami, proto je tento ukazatel vhodný pro analýzu.

Ve spolupráci s Českým statistickým úřadem a Evropským statistickým úřadem bych chtěla vytvořit ucelenou zprávu o významných událostech a složitém vývoji, kterým Státní statistická služba v České republice prošla. Informace o tomto procesu dosud existují jen ve velmi roztříštěné podobě a mým záměrem je sesbírat je a seřadit do uceleného přehledu. Chtěla bych přispět k lepšímu pochopení

procesu harmonizace. K tomu, aby si čtenář lépe uvědomil, jak se provádějí odhady hrubého domácího produktu, co je to národní účetnictví a jak se na nich projevil harmonizační proces. Aby si mohl lépe vytvořit názor na vypovídací schopnost a smysl ukazatele a aby se naučil orientovat ve statistických informacích.

1. HISTORIE STÁTNÍ STATISTICKÉ SLUŽBY

Než se pustím do samotného popisu historických událostí, je třeba definovat, co to vlastně je Státní statistická služba.

Státní statistická služba je činnost, která zahrnuje získávání údajů, vytváření statistických informací o sociálním, ekonomickém, demografickém a ekologickém vývoji České republiky a jejich jednotlivých částí, poskytování statistických informací a jejich zveřejňování. Její součástí je též zajišťování srovnatelnosti statistických informací a plnění závazků z mezinárodních smluv v oblasti statistiky, kterými je Česká republika vázána.¹

Tato Státní statistická služba je v ČR² poskytována Českým statistickým úřadem. ČSÚ³ ale není jediný subjekt, který se statistikou zabývá. Vlastní statistické odhady a prognózy zveřejňuje také Ministerstvo financí, ze soukromých subjektů jsou to například společnost Patria Finance, banky nebo politické strany. Povinnost harmonizovat metodiku s ostatními státy má ale zákonem stanovenou pouze ČSÚ. Ostatní subjekty zveřejňující své soukromé odhady tuto povinnost nemají a většinou ani nezveřejňují, jak k danému číslu došly. Pro uživatele je pak těžké takovou informaci uchopit a udělat si objektivní představu o její přesnosti a srovnatelnosti ať již v čase, nebo v prostoru.

Svoje vlastní odhady základních statistických ukazatelů (např. HDP⁴, inflace, nezaměstnanost) a jejich prognózy pro ČR jsou také pravidelně zpracovávány a zveřejňovány Evropskou komisí.

Od 90. let 20. století prošla Státní statistická služba bouřlivým vývojem. Musela čelit nově vzniklé společenské situaci, strategickým cílem se stala příprava na vstup ČR do EU⁵. Vývoj lze rozdělit na tři základní fáze⁶. Jedná se o dělení podle cílů, na které se statistikové zaměřovali.

Transformace

Změna metod a forem práce tak, aby odrážely zásadní kvalitativní změny přechodu k demokratické společnosti, na tržně orientované hospodářství.

Harmonizace

Zavádění metod, nástrojů a postupů, které odpovídají předpisům a praxi statistické služby EU a jejich členských zemí.

¹ Zák. č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, § 1, odst. 1

² Česká republika

³ Český statistický úřad

⁴ Hrubý domácí produkt

⁵ Evropská unie

⁶ BOHATÁ, M. Státní statistická služba v období adaptace na členství v Evropské unii. s. 93.

Adaptace

Aktivní vstup ČSÚ do tvorby a rozvoje Evropského statistického systému.

Ve své práci se budu zabývat především harmonizací. Je však důležité připomenout i události, které harmonizaci předcházely. Usnadní to pochopení podmínek, ve kterých se statistika nacházela, když začala harmonizovat. Jednotlivé etapy od sebe nelze věcně ani časově přesně oddělit.

1. 1. Počátky statistické služby u českých zemích

Statistická služba má v českých zemích dlouholetou tradici. Vždy jí byla věnována velká pozornost a dosahovala solidních výsledků. Při pátrání po kořenech statistického zjišťování na našem území musíme zajít až do devatenáctého století do Rakousko-Uherské monarchie.

Ve Vídni byla zřízena C. k. ústřední statistická komise (C. k. statistische Zentralkommission), která měla na starosti nejdůležitější obory statistiky, zejména pro rakouskou část monarchie. Jiná dílčí zjišťování, například zjišťování zahraničního obchodu, obchodu s uherskou částí monarchie nebo průmyslu a dopravy byla v kompetenci jednotlivých ministerstev.

Konference pro zemskou statistiku (Konferenz für Landesstatistik), která zahájila svou činnost roku 1894, koordinovala statistická šetření v jednotlivých zemích. Výkonné orgány místní samosprávy v jednotlivých zemích byly reprezentované zemskými sněmy. Zemský statistický úřad království českého působil od roku 1897, Statistický zemský úřad markrabství moravského od roku 1899 a Zemský statistický úřad pro Slezsko od roku 1898.⁷

Zemské statistické úřady úspěšně rozvíjely svou činnost až do první světové války, kdy došlo k výraznému omezení jejich činnosti. Diskuse o statistice však pokračovaly i nadále. Dobroslav Krejčí, který bývá nazýván „otcem české statistiky“ si dobře uvědomoval, že řádná statistika je předpokladem úspěšné správy, ale i legislativy nového státu. Navrhl koncepci prvního zákona o československé státní statistice, který vešel v platnost roku 1919.⁸

Zákon ustanovil Statistickou radu státní jako soubor poradní a usnášející a Státní úřad statistický jako orgán výkonný. Byla také uzákoněna povinnost poskytovat podklady pro všechna šetření, na nichž se usnese Statistická rada a také záruka že statistická data nebudou zneužita dalšími subjekty. Počátkem 20 let již byl Státní úřad statistický dobře fungující institucí čítající přes 800 zaměstnanců. Vyšla také první Statistická ročenka republiky Československé a začal se vydávat odborný časopis Československý statistický věstník.

⁷ ZÁVODSKÝ, P. 85 let od vzniku státní statistické služby na území České republiky. s. 256.

⁸ Zákon č. 49/1919 Sb., o československé státní statistice.

V průběhu dvacátého století se česká statistika úspěšně rozvíjela a modernizovala a zařadila se tak mezi vyspělé statistiky. Od roku 1953 až do roku 1990 byla sestavována soustava národohospodářských ukazatelů s názvem bilance národního hospodářství. Tato soustava zahrnovala mimo jiné bilanci tvorby a užití společenského produktu a národního důchodu, úhrnnou finanční bilanci, bilanci nevýrobní sféry, bilanci úplných důchodů obyvatelstva, bilanci práce, a další.⁹

Od roku 1964 do roku 1987 byly každých 5 let sestavovány bilance meziodvětvových vztahů a od poloviny sedmdesátých let byly čtvrtletně prováděny odhady tvorby a užití společenského produktu a národního důchodu ve stálých i relativních cenách.

Práce na vrcholných národohospodářských ukazatelích se rozvíjely až do konce osmdesátých let. Statistiku v tomto období je třeba ale chápat v širším společenském i politickém kontextu. Statistika v prostředí centrálně plánované ekonomiky sledovala priority odlišné od těch dnešních: kontrolovat plnění státních plánů, utajovat souhrnné výsledky, nebo používat zjištěné individuální údaje k případnému postihu respondentů.¹⁰

1. 2. Fáze transformace, statistika po roce 1989

Rok 1990 byl pro vývoj statistiky zlomový. Musela se vyrovnat s velkými změnami ve společnosti, s novými požadavky a nároky, které na ni byly kladeny. Musela hledat novou tvář a nové moderní pojetí, změnit metody a formy práce tak, aby odrážely zásadní kvalitativní změny přechodu k demokratické společnosti a na tržně orientované hospodářství.

Státní statistická služba čelila spoustě problémů a nových jevů, které souvisely s přechodem k demokratické společnosti a k tržní ekonomice, například liberalizace cenových hladin.

Rok 1991 byl rokem rozpadu Rady vzájemné hospodářské pomoci a obchodního systému, který z tohoto členství vyplýval. Také se začala realizovat privatizace majetku. Československá federativní republika se začala stále více orientovat na trhy západní Evropy a země s tržní ekonomikou. Těmto ekonomickým společenským úkolům se přizpůsobovala i Státní statistická služba.¹¹

Bylo například potřeba účinně ochránit individuální data, obnovit důvěru veřejnosti a získat porozumění pro sběr údajů a ochotu spolupracovat. Potřeba zvýšit obecné povědomí o důležitosti statistické informace a naučit veřejnost je používat. Bylo nutné začít používat standardizované postupy

⁹ Národní účty 1993, interní materiál ČSÚ

¹⁰ JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?, s. 155.

¹¹ ŠUJAN, I., předmluva k ročence ČSÚ 92

a pojmy obvyklé v okolních zemích. Z těchto důvodů byla roku 1992 schválena rezoluce, ve které bylo definováno těchto deset zásad:¹²

- Oficiální statistika představuje nezbytný prvek v informačním systému demokratické společnosti tím, že vládě, národnímu hospodářství i veřejnosti poskytuje údaje o hospodářské, demografické a společenské situaci a o životním prostředí. Oficiální statistické orgány musí proto sestavovat a zveřejňovat statistiku na nestranné bázi, splňující požadavky na praktické využití, aby tak dostály své povinnosti vůči občanům, kteří mají nárok na veřejné informace.
- Aby udržely důvěru v oficiální statistiku, statistické úřady musí o metodách a postupech sběru, zpracování, uchování a prezentace statistických údajů rozhodovat na základě profesionálních úvah a brát v potaz vědecké zásady a profesionální etiku. K usnadnění správné interpretace údajů musí statistické orgány informace prezentovat v souladu s vědeckými standardy o zdrojích, metodách a postupech statistiky.
- Statistické orgány jsou oprávněny komentovat chybnou interpretaci či zneužití statistiky.
- Údaje pro statistické účely mohou být čerpány ze všech druhů zdrojů, ať už jsou jimi statistická šetření, nebo administrativní záznamy. Statistické orgány zvolí zdroj s ohledem na kvalitu, včasnost, náklady a zátěž respondenta.
- Individuální údaje shromažďované statistickými orgány, týkající se fyzických či právnických osob, jsou přísně důvěrné a mohou být používány výhradně pro statistické účely.
- Zákony, směrnice a opatření, které regulují činnost statistických systémů, musí být zveřejněny.
- Koordinace činnosti mezi statistickými orgány uvnitř jednotlivých zemí je podstatným prvkem k docílení souladu a vysoké výkonnosti statistického systému.
- Používání mezinárodních pojmů, klasifikací a metod statistickými orgány v každé zemi pomáhá vytvářet návazný a výkonný statistický systém na všech úrovních.
- Dvoustranná i vícestranná spolupráce ve statistice přispívá ke zdokonalování systémů oficiální statistiky ve všech zemích.

¹² Základní principy oficiální statistiky v oblasti Evropské hospodářské komise, přijaté během 47. zasedání EHK OSN v Paláci národů v Ženevě, 15. 4. 1992

V roce 1992 vstoupil v platnost nový zákon o státní statistické službě, kterým byly uskutečněny první základní změny totalitního pojetí státní statistické služby¹³. Šlo především o stanovení úkolů v nových podmínkách, vymezení orgánů a jejich působnosti a ochranu dat.

Rozdělení Československa

Na počátku roku 1993 došlo k rozdělení Československa na dva samostatné státy. Během roku již sice existovaly dva samostatné státy, ale ekonomika i statistika se s touto změnou vyrovnávaly postupně a na úplnou adaptaci bylo zapotřebí času. Z počátku existovala mezi Českou a Slovenskou republikou měnová unie a volný pohyb pracovních sil. Bylo třeba rozdělit federativní majetek přepracovat mnohé zákony.

Statistická služba stála před problémem nového vymezení pojmu národní české ekonomiky. Vytvářely se nové samostatné podniky z bývalých závodů, jejichž mateřský podnik byl v druhé republice. Vliv měla i probíhající privatizace, která sebou přinášela zánik starých firem a vznik nových. Registr organizací byl nucen přijmout velké množství změn a nových skutečností. Na všechny jevy nebylo možné reagovat okamžitě. Například jako základní produkční jednotka byl někdy brán podnik, jindy ovšem pouze část podniku, závod nebo dílčí produkční jednotka s homogenním produktem. Data za rok 1993 jsou tím negativně ovlivněna, v meziročním srovnání můžeme zaznamenat velké rozdíly. Vypovídací schopnost je menší¹⁴.

Nově a přesně bylo třeba vymežit i pojmy finančních a vládních institucí, rezidentské a nerezidentské jednotky. Svůj čas si také vyžádalo rozlišení příhraničních dělníků, kteří pravidelně dojíždějí do zaměstnání ze zahraničí nebo do zahraničí. Tito pracovníci byli ještě nějakou dobu považováni za rezidenty, protože oficiální pracovní povolení bývá obvykle poskytováno na delší dobu.

Zákon o státní statistické službě

V červnu roku 1995 vstoupil v platnost nový zákon o státní statistické službě¹⁵, který nahradil zákon z roku 1992 a na jehož tvorbě se poprvé podíleli kromě tuzemských legislativců i zahraniční odborníci. Nejzávažnější změny jsou podle Jílka¹⁶ tyto:

- Státní statistická služba má vedle potřeby vládních orgánů uspokojovat i potřeby veřejnosti.

¹³ Zák. č. 278/1992 Sb. o statistice

¹⁴ Národní účty 1993, interní materiál ČSÚ

¹⁵ Zák. č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě

¹⁶ JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?. s. 156 – 157.

- Zpravodajskou povinnost lze nově stanovit každé právnické a fyzické osobě i kterémukoli státnímu orgánu.
- Nastaly významné změny v organizaci statistické služby: územní orgány, tj. krajské statistické správy byly včleněny do Českého statistického úřadu jako jeho vnitřní orgány.
- V novém ustanovení o statistice obyvatelstva byl omezen sběr tzv. citlivých údajů.
- Ochrana individuálních údajů se rozšířila i na právnické osoby, zavedení slibu mlčenlivosti o individuálních údajích pro všechny osoby, které s těmito informacemi přicházejí do styku.¹⁷
- Nová povinnost ČSÚ oznámit ve sdělovacích prostředcích, kdy, v jakém rozsahu a v jaké struktuře budou statistické informace zveřejněny.
- Zpřesnění Základních principů oficiální statistiky a jejich aplikace v českém prostředí.

1. 3. Fáze harmonizace, příprava na členství v Evropské unii

Velmi významným faktorem, který naznačil budoucí směr vývoje byl strategický cíl přípravy České republiky na možné budoucí členství v Evropské unii. Proces harmonizace byl tvořen intenzivní spoluprací Českého statistického úřadu a Evropského statistického úřadu tzv. Eurostatu se sídlem v Lucemburku. Česká republika uzavřela několik smluv a účastnila se společných projektů s cílem připravit se na vstup do Evropské unie. Eurostat prováděl pravidelné kontroly a vydával hodnocení připravenosti a připomínkoval, co je potřeba zlepšit.

Počátky spolupráce mezi Českou republikou a Evropskou unií

První asociační dohoda byla sjednána už v roce 1991 mezi Československou federativní republikou a Evropskými společenstvími. Vzhledem k nejasnostem kvůli blížícímu se rozdělení na Českou a Slovenskou republiku nebyla ratifikována a nikdy nevstoupila v platnost. V platnost vstoupila pouze takzvaná Prozatímní dohoda (1992), která se vztahovala hlavně k vzájemnému obchodu.

Nejdůležitějším dokumentem před vstupem do Evropské unie byla Evropská dohoda¹⁸. Dohoda vstoupila v platnost roku 1995 a zakládala přidružení České republiky s Evropskými společenstvími a vytváření těsnějších trvalejších vztahů a umožňovala účastnit se procesů evropské integrace. Smluvní strany vyjádřily přesvědčení, želepší vzájemné ekonomické vztahy a lepší rozvoj obchodu, investic a výměny informací. Cílem bylo napomáhat České republice ke vstupu do Evropských společenství, neznamenala však nárok na budoucí členství v unii. K provádění dohody bylo zřízeno několik společných orgánů. Nejvýznamnější z nich byla Rada přidružení, která měla rozhodovací

¹⁷ ustanovení bylo ve své podstatě předchůdcem zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních dat

¹⁸ nebo také Asociační dohoda

pravomoc a také úkol dohlížet na provádění Dohody a Výbor přidružení jako pomocný orgán. Dohoda byla v následujících letech doplněna několika dodatkovými protokoly.

Součástí dohody bylo vymezení budoucí statistické spolupráce.¹⁹ Spolupráce bude mít za cíl rozvoj účinného statistického systému, který bude rychle a včas poskytovat spolehlivou statistiku potřebnou pro plánování a sledování, pro reformy a který bude přispívat k rozvoji soukromého podnikání v ČR. Strany budou spolupracovat zejména:

- při posilování statistické služby v ČR
- při dosahování harmonizace se standardními mezinárodními metodami, normami a klasifikacemi (zvláště společenství)
- při poskytování údajů potřebných pro průběh a sledování ekonomické reformy
- při poskytování příslušných makroekonomických a mikroekonomických údajů pro hospodářské pozorovatele soukromého sektoru
- při zabezpečování důvěrného charakteru individuálních dat
- při výměně statistických informací

Společenství bude poskytovat příslušnou technickou pomoc.

V roce 1998 bylo vyjednáno Přístupové partnerství mezi Českou republikou jako kandidátskou zemí a Evropskými společenstvími. Stanovovalo priority při adaptaci legislativy Společenství. Na základě přístupového partnerství byl vypracován podrobný program realizace priorit. Přístupové partnerství zajišťovalo podporu při různých programech a při účasti na strukturálních fondech a uplatnilo se při hodnocení priorit.

Statistická komise OSN²⁰ vyhlásila v roce 1994 Základní principy oficiální statistiky. Když se na konci osmdesátých let začaly země střední Evropy transformovat z centrálně plánovaných ekonomik na tržní, stala se potřeba změn v oficiálních statistických systémech důležitým úkolem všech těchto států. Vyvstal požadavek stanovit základní všeobecná kritéria, kterými by se měly statistiky řídit pro usnadnění mezinárodní spolupráce a srovnatelnosti. Na konferenci Evropských statistiků, kde se sešli hlavní představitelé z evropských států, shodli se na potřebě harmonizace. Začala tak mezinárodní diskuze, která vyvrcholila přijetím Základních principů Statistickou komisí OSN²¹, která je, co se týče statistiky, nejvyšší autoritou na světě.

¹⁹ zák. č. 7/1995 Sb., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími na straně druhé, článek 94.

²⁰ Organizace spojených národů

²¹ Fundamental Principles by the United Nations Statistical Commission

Základní principy, např. nezávislost, integrita, objektivita a důvěryhodnost úřední statistiky, jsou příkladem mezinárodní spolupráce, která se nepromítla přímo do statistických produktů, jako jsou klasifikace nebo ukazatele, ale do pravidel pro fungování oficiální statistiky. V principech bylo zdůrazněno, že rezoluce Evropské komise z roku 1992 je záležitostí celosvětového významu.

Pilotní projekt „Úplnost zachycení ekonomiky“

Harmonizační krok podnikla v roce 1994 i Evropská unie přijetím rozhodnutí č. 94/168/EC.²² Byl zdůrazněn význam úplnosti zachycení ekonomiky jako jednoho ze základních kritérií pro hodnocení kvality a věrohodnosti národních účtů kandidátských zemí. Podíl stínové, resp. nezjištěné ekonomiky nesmí překročit únosnou hranici, jinak narušuje mezinárodní srovnatelnost a to jak z metodického, tak z praktického hlediska (systém národního účetnictví by byl nevybilancovatelný).

Proto, že pro stanovení významné části příspěvků placených členskými státy na činnost EU se používá HDP, respektive HNP, věnuje výpočtu těchto ukazatelů a jejich mezinárodní srovnatelnosti Evropská unie tradičně velkou pozornost. Podle rozhodnutí musely všechny členské státy:

- Provést podrobný popis všech zdrojů dat, typů jejich korekcí, metod dopočtů a kvantifikovat všechny explicitní i implicitní úpravy ovlivňující přidanou hodnotu, a to samostatně pro výrobní, výdajovou i důchodovou metodu odhadu HDP.
- Vyhodnotit v podrobné odvětvové struktuře odhad HDP ve vazbě na zaměstnanost.
- Vyhodnotit všechny typy naturálních mezd a podobných odměn a kvantifikovat jejich dopad na HDP.
- Vyhodnotit možnosti využití finančních kontrol pro odhad úmyslného zkreslování vykazovaných údajů a jeho dopadu na HDP.

Povinnost se postupně vztahovala i na všechny kandidátské země. Tato problematika je trvalým předmětem auditu prováděného institucemi EU, musí být součástí popisu zdrojů a metod používaných pro výpočet HDP a HNP. Eurostat se snaží o sjednocení přístupu k této problematice kategorizací typů neúplností a organizuje s kandidátskými zeměmi projekty, jejichž cílem je zlepšení odhadu nezjištěné ekonomiky.

V České republice byl v roce 1998 jako reakce na nařízení Evropské komise (č. 94/168/EC) zahájen pilotní projekt Úplnost zachycení ekonomiky²³, jehož organizátorem je Eurostat. V rámci projektu

²² Commission Decision of 22 February 1994 on measures to be taken for the implementation of Council Directive 89/130/EEC

²³ Pilot Project on Exhaustiveness

musela každá z kandidátských zemí vypracovat studii, ve které popisuje, jak naplňuje zmíněné rozhodnutí. Hodnocení zároveň prováděl i pracovník Eurostatu.

Projekt byl rozdělen do několika fází: přípravná fáze, (vypracování společného přístupu), vypracování předběžné zprávy, vypracování závěrečné zprávy za rok 1997, sladění výstupů jednotlivých zemí a vypracování podrobného popisu zdrojů dat a použitých metod za rok 1998.

Na závěr projektu, se uskutečnila v Bruselu konference, jejímž cílem bylo hodnocení výsledků projektu. Na zakázku Eurostatu byla zpracována publikace²⁴, která popisuje postup propočtu HDP od sběru dat přes metodologické korekce až po úpravy zjišťující úplnost zachycení ekonomiky a publikování údajů.

Evropský srovnávací program

Evropský srovnávací program²⁵ je projekt Eurostatu, který přináší věcně srovnatelné údaje o HDP a o složkách výdajů na jeho užití. Přináší také cenová srovnání za vybrané skupiny zboží a služeb za členské a kandidátské země EU, které jsou vzájemně multilaterálně provázány. Nejdůležitější ukazatele, které pravidelně zveřejňuje jsou HDP v národních měnách a v eurech (přepočteno podle směnného kurzu), počet obyvatel, směnný kurs a parity kupní síly.

Multilaterální srovnání ČR s ostatními zeměmi EU se poprvé uskutečnilo v roce 1996 a od roku 1999 se naše země každoročně multilaterálně srovnává se všemi jednatřiceti do programu zapojenými zeměmi. To jsou především členské státy EU, plus kandidátské země, Norsko, Švýcarsko a Island.

Základním ukazatelem, který se v rámci jednotlivých zemí porovnává je HDP. Pro dosažení kvality a použitelnosti srovnání je nutný společný postup všech zúčastněných zemí při sestavování tohoto ukazatele, poskytování dat v náležitě kvalitě a struktuře.

HDP, se kterým je pracováno, je počítán výdajovou metodou a podrobně členěn. Složky HDP za jednotlivé země jsou pomocí parity kupní síly²⁶ (tj. poměr cen v národních měnách za stejné zboží v různých zemích) přepočteny z hodnot v národních měnách do tzv. skutečných objemů.

Zveřejňování probíhá postupně v několika fázích tak, jak se výpočty zpřesňují. Pět měsíců po konci sledovaného roku bývá zveřejněn předběžný odhad, dvanáct a dvacet čtyři měsíců další zpřesňující odhady a tři roky po sledovaném období, kdy jsou k dispozici všechny vstupní údaje, se zveřejňuje definitivní hodnota parity kupní síly a výdajů na HDP. Podle pracovníků Eurostatu bývá uživateli nejvíce využíván první, nejméně přesný, avšak nejrychlejší údaj.

²⁴ Zdroje, metody a výpočty hrubého domácího produktu 1998, interní materiál ČSÚ

²⁵ European Comparison Programme

²⁶ purchasing power parity

Při využívání výsledků Evropského srovnávacího programu je nutno mít na paměti, že nepracujeme s přesnými ukazateli, ale pouze se statistickou konstrukcí. Ta je sestavována za účelem mezinárodního srovnání, nikoli však srovnání v čase.

Eurostat rozdělil oblasti, ve kterých bývají využívány výsledky parity kupní síly na oblasti, ve kterých je toto použití vhodné a ve kterých vhodné není.²⁷

Doporučené využití:

- prostorové srovnání (zařazení do skupin) podle objemu HDP, HDP na obyvatele, HDP na odpracovanou hodinu, apod.
- prostorové porovnání relativních cenových úrovní.

Využití s omezenou vypovídací schopností:

- analýza časových řad HDP na obyvatele a relativních cenových úrovní,
- analýza cenového sblížení (konvergence).

Oblasti, ve kterých není vhodné používat PPP:

- přesné určení pořadí a rozdílů mezi zeměmi,
- detailní porovnání vývoje cenových úrovní,
- určení národních měr růstu,
- porovnání produktivity podle odvětví, určení nadhodnocení či podhodnocení směnného kursu.

Národní program přípravy na členství v Evropské unii

Harmonizační proces poznamenal podobu všech statistik, byl poznamenán zásadními změnami ve statistické infrastruktuře, do které patří především legislativní rámec, klasifikace a registry. Šlo o dlouhodobý proces, postupné plnění požadavků a dohod.

V rámci Národního programu přípravy na členství v EU s cílem odstranění veškerých metodologických odlišností od evropské statistiky a promítnutí evropských postupů do postupů ČSÚ, byl v roce 1997 zpracován souhrnný dokument s názvem Střednědobý plán harmonizace statistiky se statistikou Evropské unie. Zpracování tohoto dokumentu bylo nezbytnou podmínkou vstupu do unie. Střednědobý plán předcházel Pozičnímu dokumentu pro oblast statistiky, schválenému vládou o rok později.

Poziční dokument byl připraven v rámci zahájení přístupových rozhovorů mezi ČR a orgány EU na základě podrobné analýzy předpisů a požadavků. Stanovil vyjednávací pozici pro harmonizaci jednotlivých oblastí statistiky z časového i obsahového hlediska. Dokument prošel meziresortním

²⁷ Český statistický úřad. Výsledky Evropského srovnávacího programu za roky 1999 až 2003.

připomínkovým řízením a byl schválen Vládním výborem pro evropskou integraci.²⁸ 1999 byl vypracován tříletý plán, který obsahoval některé důležité harmonizační úkoly, jakož i monitorování stavu připravenosti statistiky na vstup do EU.

Každoročně byly vydávány Evropskou komisí hodnotící zprávy, které se vyjadřovaly k míře harmonizace s *acquis communautaire*²⁹ a identifikovaly oblasti, ve kterých je třeba se ještě zlepšit. Dvanáctá kapitola těchto hodnotících zpráv byla pravidelně věnována pokroku a požadavkům v oblasti statistiky. Komise potvrzovala neustálé zlepšování, které bylo plně srovnatelné se situací v dalších kandidátských zemích.

O změnách, které se děly v ČR, o harmonizačních krocích, které byly učiněny od roku 1998 až do roku 2003 se dozvídáme také ze zpráv, které Evropská komise každoročně vypracovávala. Oceňovala pokrok a připomínkovala nedostatky.

V roce 1998³⁰ Komise ocenila, že sblížení s komunitárním právem úspěšně pokračuje a že v procesu harmonizace legislativy s *acquis* bylo dosaženo pokroku. Statistický úřad zahájil spolupráci s ministerstvem financí na sestavování vládních finančních statistik. Upozornila, že je nutné věnovat pozornost důsledkům, které přinese v roce 2000 systém 14 regionů a posilovat roli Statistického úřadu jako koordinátora procesu harmonizace, je třeba zlepšit statistické údaje o vládních financích, zpracování údajů obchodu a zemědělství.

Česká vláda přijala v dubnu roku 1999 systém regionální klasifikace NUTS³¹ neboli Statistické územní jednotky Evropské unie. Statistické regiony EU jsou územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu pro porovnání ekonomických ukazatelů členských zemí EU. Normalizovaná klasifikace územních celků v České republice nese název CZ-NUTS.

Tabulka 2: Normalizovaná klasifikace územních celků v České republice

Statistická jednotka		Počet v ČR
zkratka	český ekvivalent	
NUTS 0	stát	1
NUTS 1	území	1
NUTS 2	oblast	8
NUTS 3	kraj	14
NUTS 4	okres	77
NUTS 5	Obec	6254

Pramen: ČSÚ. Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS)

²⁸ Interní materiál ČSÚ

²⁹ Právně a politicky dosažený stupeň integrace

³⁰ Předvstupní hodnocení ČR. Pravidelná zpráva o ČR.

³¹ Nomenclature of Units for Territorial Statistics

V roce 1999³² označila komise za prioritní oblast rozvoje oblast regionální a zemědělské statistiky, ve které chybí lidské a finanční zdroje. Uvedla, že musí být rozšířen rozsah obchodního rejstříku a zlepšena kvalita krátkodobých a vládních finančních statistik. Nadále je nutné posilovat úlohu statistického úřadu, zejména v přístupu k administrativním zdrojům.

Ve zprávě za rok 2000³³ stojí, že Česká republika v oblasti učinila značný pokrok a to především v oblasti statistické infrastruktury. Byla schválena novela zákona umožňující ČSÚ přístup do daňového rejstříku ministerstva financí, byl zlepšen i přístup k datům jiných úřadů. Eurostat po komplexním hodnocení ČSÚ konstatoval, že v oblasti vytváření institucí a administrativních kapacit ČR splnila požadavky ES. Velký pokrok nastal v oblasti makroekonomické statistiky při rozvoji národních účtů v souladu s metodikou ESA 95. Pro zajištění spolehlivosti v této oblasti bude nutné modernizovat Registr ekonomických subjektů. Ministerstvo financí ustanovilo již v roce 1999 oddělení vládní finanční statistiky, které zajišťuje, aby byla data zpracovávána v souladu metodologií MMF³⁴. Celkově bylo konstatováno, že se ČSÚ dobře připravuje na přistoupení k EU. Nedořešené oblasti jsou ochrana osobních dat a metodologie vytváření, shromažďování a šíření statistických metod, také kvalita a včasnost poskytování některých dat.

V roce 2001³⁵ Komise pochválila další pokroky, například co se týče infrastruktury statistiky, která byla v zásadě harmonizována s *acquis*. ČSÚ zřídil krajské pobočky ve všech čtrnácti krajích v návaznosti na nový zákon o vytvoření vyšších územních správních celků, který zvýšil počet krajů z 8 na 14 na úrovni NUTS 3. Významný byl též posun v makroekonomické statistice, statistice zahraničního obchodu a zemědělství. Velkou událostí bylo sčítání lidí, domů a bytů provedené v roce 2001 podle metodiky Eurostatu, demografická a sociální statistika byla tímto v podstatě harmonizována. Za problematickou oblast označil Eurostat registry, kdy je třeba ještě doladit, metodiku sběru a zpracování dat. Musí se také odstranit nedostatky v kvalitě a včasnosti poskytování některých údajů. V oblasti zahraničního obchodu se plánuje zavedení systému výměny zboží mezi ČR a ostatními zeměmi EU *Intrastat*, proto je obzvláště nutné vyřešit problémy v oblasti registrů.

V Následujícím roce 2002³⁶ Eurostat konstatoval další zlepšení informačních a komunikačních technologií a ocenil, že ČSÚ začal používat model celkového řízení jakosti a Etický kodex pro své zaměstnance. Harmonizovány byly již všechny klasifikace důležité pro zavádění *acquis* a pokračovaly přípravy na zavedení *Intrastatu*. Česká statistika byla označena za velmi vyspělou a výstupy za téměř srovnatelné s výstupy většiny zemí EU. Bylo dosaženo vysoké úrovně souladu např. na základě metodologie ESA 95. Závěrem zprávy byla vyzdvihnuta angažovanost a kvalifikace zaměstnanců a

³² Předvstupní hodnocení ČR. Pravidelná zpráva o ČR, s. 35 – 36.

³³ Předvstupní hodnocení ČR. Pravidelná zpráva o ČR 2000, s. 56.

³⁴ International Monetary Fund

³⁵ Předvstupní hodnocení ČR. Pravidelná zpráva o ČR 2001, s. 59-60.

³⁶ Předvstupní hodnocení ČR. Pravidelná zpráva o ČR 2002, s. 73.

kvalitní přístup, které vytvořily podmínky pro zavedení *acquis*, ke kterému musí dojít před vstupem do EU. Bylo konstatováno že Česká republika nevyžaduje žádná přechodná opatření a plní závazky, které v rámci předstupních jednání přijala.

Poslední zpráva o pokroku ČR na cestě k přistoupení k EU byla vydána Eurostatem za rok 2003³⁷ obsahovala, že statistika již přijala základní principy nezávislosti, spolehlivosti, transparentnosti a princip ochrany informací. Harmonizovala s EU již metodologii, klasifikace a způsoby sběru dat ve všech oblastech statistiky. Tím ČR splnila závazky a požadavky přijaté v přístupových jednáních, může tedy implementovat *acquis* a přistoupit k unii. Na co by se ještě měla česká statistika zaměřit jsou termíny zveřejňování dat a sběr dat pro regionální statistiky.

Předvstupní proces mezi ČR a dalšími devíti kandidátskými zeměmi na jedné straně a EU na straně druhé byl zakončen na zasedání Evropské rady v prosinci roku 2002 v Kodani. Tam byly uzavřeny vyjednávací kapitoly včetně přechodných období. Evropská rada rozhodla v souladu se stanoviskem Komise o přijetí desíti nových členských států a tak se Česká republika stala k 1. květnu 2004 členem Evropské unie.

Právní rámec statistiky při vstupu do EU je dán stále zákonem č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě. Již v roce 2004 byl tento zákon novelizován, novela se zaměřuje³⁸ především na posílení ochrany důvěrnosti dat v souvislosti s relevantními předpisy a praxí Společenství, dále vytváří právní rámec pro fungování Intrastatu a pro možnosti poskytování anonymizovaných údajů pro vědecké a analytické účely.

Stockholmská konference

V roce 1999 odsouhlasil Statistický výbor pro programování³⁹ ustanovení řídicí expertní skupiny pro kvalitu⁴⁰. Návrh na ustavení této skupiny podal Švédský statistický úřad a vycházel jednak z úspěšných aplikací metody Celkové řízení kvality⁴¹ v řadě organizací, jednak z potřeby uplatňovat nejlepší zkušenosti z činnosti statistických úřadů. Hlavním posláním expertní skupiny pro statistiku bylo, podle prof. Jílka⁴² připravit návod, jak postupovat při zlepšování kvality evropského statistického systému⁴³ a to jak v Eurostatu, tak ve statistických úřadech jednotlivých zemí.

³⁷ Předvstupní hodnocení ČR. Comprehensive monitoring report on the Czech Republic's preparations for membership 2003, s. 32-33.

³⁸ Interní materiál ČSU

³⁹ Statistical Programme Committee of European Communities

⁴⁰ Leadership Expert Group

⁴¹ Total Duality Management

⁴² JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?, s. 158.

⁴³ European Statistical System

Doporučení Eurostatu⁴⁴ z roku 1999 vymezilo základní vlastnosti (rozměry), na které by se statistika měla zaměřit⁴⁵:

- **Relevance statistického vymezení** - Statistický produkt je relevantní, jestliže uspokojuje potřeby uživatelů. Potřeby uživatelů tedy musejí být definovány na samém začátku.
- **Přesnost odhadů** – Přesnost je rozdíl mezi odhadem a skutečnou hodnotou. Určení přesnosti není vždy možné vzhledem k finančním a metodologickým omezením.
- **Včasnost a dochvilnost při šíření výsledků** – Toto je důležitý rozměr pro mnoho uživatelů, protože je tak evidentně spojen s efektivním využitím výsledků.
- **Dostupnost a srozumitelnost informací** – Výsledky mají vysokou hodnotu, jestliže jsou snadno dostupné a ve formách, vyhovujících uživatelům. Poskytovatel by měl také pomáhat uživatelům při interpretaci výsledků.
- **Srovnatelnost** – Spolehlivá srovnání v prostoru a čase mají často kritický význam. V poslední době se staly běžnými požadavky na mezinárodní srovnatelnost. To zpětně klade nové požadavky na vyvíjení metod, které umožňují úpravy respektující kulturní rozdíly. Je zřejmé, že srovnatelnost je nezbytným předpokladem harmonizovaných statistik.
- **Koherence** – Statistiky vyplývající z jednoho zdroje jsou koherentní v tom smyslu, že elementární ukazatele mohou být kombinovány komplexnějšími způsoby. Statistiky vyplývající z různých zdrojů a zvláště ze studií o různých periodicitách, jsou natolik koherentní, nakolik se opírají o společné definice, klasifikace a metodologické standardy.
- **Úplnost** – Oblasti, za něž jsou k dispozici statistiky, by měly odrážet potřeby a priority vyjádřené uživateli jako kolektivem.

Návrh Švédského statistického úřadu byl posouzen na Mezinárodní konferenci o kvalitě v úřední statistice, která se uskutečnila v roce 2001 ve Stockholmu. Zvěř konference bylo 22 doporučení, jak základních rozměrů, cílů dosahovat. (viz příloha č. 1)

Doporučení se týkala zvyšování kvality a její měřitelnosti, vztahu k respondentům, zabývala se identifikací slabín a úsilím o jejich odstraňování, byly definovány metody a nástroje standardizace, šíření informací, provádění nástrojů kontroly a mnohých dalších aspektů.

⁴⁴ Standard duality report, Eurostat, Luxemburg, 1999

⁴⁵ JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?, s. 158.

Quality in the european statistical system, The way forward. European Communities, Luxemburg, 154 pages, 2002.

Celkově v sobě doporučení specifikují možnosti zlepšení plnění rolí tvorby a využívání statistických informací.

Konference v Palermu 2002

Budování Evropského statistického systému bylo projednáno na konferenci předsedů národních statistických úřadů za účasti šéfa Evropské komise R. Prodiho v roce 2002 v Palermu. Na konferenci navazoval Akční plán. Pro Evropský statistický systém lze tento plán považovat za významný posun v pojetí evropské statistiky, která usiluje o zkvalitnění i zefektivnění své činnosti. Akční plán si stanovoval následující cíle, rozhodně ne snadno splnitelné⁴⁶.

- Potřeba vytvoření silného a viditelného Evropského statistického systému.

Tento požadavek předpokládal vytvoření legální báze, a zpracování diseminační strategie, zahrnující komunikaci s občany. Také se rozhodlo o vytvoření Evropské rady pro oficiální statistiku a posílení úlohy Eurostatu. Do plánu bylo zařazeno prověření právních nástrojů upravujících práci Evropského statistického systému, jako je flexibilita, gentleman's agreement (džentlemanská dohoda), rámcová nařízení apod.

- Druhým cílem bylo zlepšení fungování Evropského statistického systému.

Počítalo se s posílením systému strategického plánování a programování, partnership group (partnerská skupina), s revizí struktury pracovních skupin Eurostatu. V uplatňování doporučení leading expert group (skupina vedoucích odborníků) ke kvalitě se mělo pokračovat a procedura umožňující odpovědět na nové urgentní požadavky měla být urychlena.

- Zavedení konceptu „Nejprve Evropa“.

Mělo být přesně definováno kdy a jak může být tento koncept efektivně aplikován, také princip subsidiarity měl být posílen.

Akční plán pro Evropský statistický systém lze považovat za významný posun v pojetí evropské statistiky, která usiluje o zkvalitnění i zefektivnění své činnosti. Je zřejmé, že se Evropský statistický systém se nachází na důležité křižovatce. A to z řady důvodů, jako je například plnění přijatých Maastrichtských kritérií, nebo rozšiřování EU.

⁴⁶ FISCHER, J., ŠLÉGROVÁ, H. Česká státní statistická služba na prahu Evropské unie. Závazky, výzvy a naděje, s. 110.

Statistické programy

Hlavní cíle Evropského statistického systému jsou formulovány ve statistických programech každých pět let. V současnosti je aktuální Statistický program Evropského společenství na léta 2003 – 2007⁴⁷. Program podle Bohatého⁴⁸ stanoví jako prioritní požadavky informační podporu významných projektů jako jsou třetí fáze evropské měnové unie, pakt o stabilitě a růstu, rozšíření EU, konkurenceschopnost, udržitelný rozvoj či sociální agenda.

Implementační strategie stanoví například tyto cíle:

- fungování Eurostatu jako služby Evropské komisi i ostatním evropským institucím
- zlepšování kvality produktů a služeb
- zvyšování vnitřní produktivity

V návaznosti na implementační strategii a cíle Evropského statistického systému zpracoval ČSÚ priority a zásady své činnosti ve střednědobém výhledu.

Protože rostou požadavky nejen ze strany EU na statistiky, zejména sociálního typu, (jako jsou zaměstnanost, sociální úroveň domácností, migrace, rovné příležitosti, vzdělání apod.), musí se ČSÚ na uspokojování těchto požadavků zaměřit. A to jak na kvalitu poskytovaných informací, tak na jejich frekvenci.

V rámci integračního procesu je třeba namísto dílčích a izolovaných řešení problémů, která byla přijatelná v období velkých změn transformující se ekonomiky, přijímat řešení integrovaná a systémová. Zejména z důvodu propojení makroekonomických a podnikových statistik a souladu krátkodobě a dlouhodobě sledovaných dat.

Z důvodu zmenšování statistické chyby a hlavně zkracování termínů evropských statistik, je nutné poskytovat Eurostatu informace ve srovnatelné kvalitě.

Šíření informací pomocí internetu a postupné vytváření veřejné databáze statistických výstupů, včetně názorných mapových výstupů jsou součástí programu tzv. e-governmentu, jako součástí iniciativy e-Europe. Vytváření informační infrastruktury podpoří i propojená soustava registrů, tj. seznamů různých objektů včetně jejich určité identifikace. Mělo by se jednat o registr obyvatel, ekonomických subjektů a územní registr nemovitostí.

Další ideou, která vznikla v Palermu a byla uskutečněna v praxi byla myšlenka národního statistického portálu. Portál nese název Brána statistiky a jeho prostřednictvím se lze jednoduše dostat

⁴⁷ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 2367/2002/ES.

⁴⁸ BOHATÝ, M. Státní statistická služba v období adaptace na členství v Evropské unii, s. 95-97.

ke statistickým údajům nejen samotného Českého statistického úřadu, ale i dalších součástí statistické služby, jako jsou například ministerstva a jimi řízené organizace. Projekt se podařilo uskutečnit za půl druhého roku od konference v Palermu, což je podle prvního místopředsedy ČSÚ Jiřího Kovaříka⁴⁹ v podmínkách české státní správy dobrý výsledek. Účel portálu je zajistit větší komfort pro uživatele statistických dat a soustředěním na jednom místě je zbavit nutnosti pracného vyhledávání údajů z různých oblastí v různých zdrojích. Informace jsou tříděny na základě tematického okruhu nebo zdroje. Současná verze je pilotní, za pochodu probíhá zdokonalování portálu jak co do šíře zdrojů, tak pokud jde o automatickou aktualizaci dat.

Dovršení procesu harmonizace, změny bezprostředně předcházející vstupu do Evropské unie

Následující kapitola stručně shrnuje nejdůležitější změny a nové směry vývoje v jednotlivých oblastech statistiky, které bezprostředně předcházely přistoupení České Republiky k Evropské Unii.

Demografické a sociální statistiky

Důležitým zdrojem o sociálních podmínkách v domácnostech se stalo od roku 2003 permanentní šetření v domácnostech o příjmech a životních podmínkách. Povinnost každoročně realizovat takovéto zjišťování v České republice jakožto národní modul šetření EU-SILC (European Union – Statistics on Income and Living Conditions⁵⁰) vyplývá z novelizace Nařízení (EC) 1177/2003. Smyslem je získat dlouhodobé a srovnatelné údaje o sociální situaci obyvatel ve všech zemích Evropské unie. Důležitý je i význam výsledků tohoto zjišťování pro usměrňování sociální politiky státu v oblastech jako je nezaměstnanost, sociální péče, daňový systém apod. na jedné straně a pro hodnocení dopadu přijatých opatření na straně druhé.⁵¹

Aktuální téma, které si vyžadovalo pozornost byli cizinci na trhu práce. V roce 2003 nebyla tato problematika dostatečně postihnuta, proto bylo nutné realizovat širší projekt statistiky migrace a cizinců. ČSÚ vypracoval vládní projekt Koncepce integrace cizinců. Nová zjišťování se týkala mimo jiné počtu cizinců v ČR, jejich rozmístění v jednotlivé kraje či okresy, členění podle pohlaví, státního občanství, věku nebo typu a účelu pobytu v ČR. Nově je zohledněna ekonomická aktivita cizinců, informace o zahraničních studentech a počty nelegálně migrujících.

Prohloubení stávajících informací si vyžádala též problematika populačního stárnutí se všemi ekonomickými a sociálními souvislostmi. Začaly se sledovat změny reprodukčního chování, populačního klimatu a prováděly se analýzy stárnutí populace. Sčítání lidu z roku 2001 přineslo nové podrobné a analyticky zpracované informace o vývoji věkové struktury obyvatelstva a její tendence.

⁴⁹ KOVAŘÍK, J., Český statistický úřad. 5.6.2006 Brána statistiky.

⁵⁰ Statistika příjmu a životní úrovně

⁵¹ Český statistický úřad. Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností - EU – SILC.

Rozsáhlé požadavky vznášel na Českou republiku mezinárodní projekt Evropské hospodářské komise OSN „Generation and Gender Programme“⁵². Program předpokládal uskutečnění několika rozsáhlých panelových šetření ve spolupráci s dalšími vědeckými a výzkumnými institucemi. Problematika rovného postavení mužů a žen nabyla takové závažnosti, že si vyžádala přijetí vládního programu „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen.“

Zvláštní pozornost začala být věnována také statistikám vzdělávání.

Národní účty⁵³

Národní účetnictví je koncipováno jako nástroj zobrazující vývoj ekonomiky státu, který propojuje dílčí sociálněekonomické informace do jediného vnitřně provázaného systému (více viz kapitola 2. 2.). Národní účetnictví v ČR je budováno jako integrovaná soustava ročních a čtvrtletních účtů, a to v rozsahu, struktuře, tříděních a termínech stanovených v ESA 95. Nejvýznamnější změny v systému národních účtů uskutečněné těsně před přistoupením k Evropské unii jsou tyto:

- publikování odhadu čtvrtletního vývoje HDP do 50 dnů po konci daného čtvrtletí (od roku 2004 je to 45 dnů)
- Rozšíření soustavy čtvrtletních ukazatelů a zkrácení termínu jejich zveřejnění, jak požadoval Akční plán (ze 75 až 80 dní na 70 dní)
- Sestavení čtvrtletního odhadu za vybrané ukazatele sektoru vlády, včetně výpočtu vládního deficitu a dluhu, podle nařízení rady Evropských společenství
- Při přepočtu ukazatelů do stálých cen přechod na bazický rok 2000 (místo do té doby používaného roku 1995)
- Přechod z metody rozvrhu úhrnných hodnot na přímý výpočet z regionálních zdrojových dat, což má zkvalitnit výstup

Podnikové statistiky

Úkolem konjunkturálních statistik je sledovat hospodářský cyklus tak, aby bylo možné včas upozornit na jakoukoliv změnu ve vývoji hospodářského cyklu. Výpočet základních ukazatelů se opírá o měsíční výsledky statistiky tržeb, počtu zaměstnanců, průměrné mzdy, statistiky zakázek a podobně.

⁵² Šetření se v českých podmínkách nazývá „Rodina, partnerství a demografické stárnutí“

⁵³ BOHATÁ, M. Státní statistická služba v období adaptace na členství v Evropské unii.

Základní požadavky informačního systému Evropské unie jsou zkrácení termínů zveřejňování výsledků na 30 dní po skončení období a rozšíření získávaných informací za sektor služeb.

Strukturální statistika má za úkol komplexně popsat hospodaření podniků. ČSÚ již v roce 2003 v podstatě vyhovoval požadavkům EU na kvalitu i rozsah informací. Úpravy, které bylo nutné ještě provést se týkaly rozšíření souboru zjišťovaných informací. Nově se také v roční periodicitě začala sestavovat energetická bilance země rozšířilo se sledování výroby v oblasti informačních technologií a výroby železa a oceli.

V rámci EU má zemědělská politika velký význam, proto jsou také kladeny velké nároky na zpracování bilančních listů zásob strategických komodit. Vyžaduje se také pravidelná aktualizace informací o struktuře zemědělských podniků.

Statistikou životního prostředí se v Česku zabývá především Ministerstvo životního prostředí, sestavuje a dlouhodobě sleduje indikátory ekonomického, sociálně-kulturního a enviromentálního rozměru udržitelného rozvoje. EU vyžaduje, aby byly informace mezinárodně srovnatelné. Aby Česko dostalo nárokům, bylo nutné nově začít evidovat výdaje na ochranu životního prostředí zavedením nového šetření.

Statistiky zahraničního obchodu

Pro statistiku zahraničního obchodu znamenal vstup do EU zásadní změnu z toho důvodu, že došlo k odstranění celní hranice s členskými státy. Statistiku bylo tedy nutné z velké části nahradit úplně novými zjišťováními. Ve spolupráci s ministerstvem financí zavedl český statistický úřad do praxe statistiku vnitroujinního obchodu, tzv. Intrastat. Základním právním předpisem je Nařízení Rady (EHS) č. 3330/91 ze dne 7. listopadu 1991 o statistice obchodu se zbožím mezi členskými státy.

Intrastat je systém sběru dat pro statistiku obchodu se zbožím mezi členskými státy Evropské unie, pokud při přijetí nebo odeslání zboží není povinnost předkládat celním orgánům celní prohlášení. Vykazují se v něm údaje o vnitroujinním obchodu. Systém Intrastat je povinný pro všechny členské státy Evropské unie, není však jednotný v oblasti sběru prvotních údajů, například formy výkazu, organizační zabezpečení si každá země provádí podle vlastního plánu.⁵⁴ V České republice začalo sběr, kontrolu a prvotní zpracování dat zajišťovat Generální ředitelství cel.

ČSÚ nově přebírá do své kompetence agendu statistiky vývozu a dovozu služeb, která byla do té doby zajišťována Českou národní bankou.

⁵⁴ Český statistický úřad. Příručka pro Intrastat CZ.

1. 4. Fáze adaptace

Od 1. května 2004 se Česká republika stala členem Evropské unie a její statistický systém se stal oficiální součástí evropského statistického systému. To znamenalo, že ČSÚ přestal hrát roli pasivního příjemce a aktivně se zapojil do tvorby a rozvoje Evropského statistického systému včetně účasti na rozhodování v rámci existujících i nově vytvářených institucionálních forem a cyklů tvorby programových dokumentů.

Evropská konference o kvalitě a metodologii v úřední statistice a seminář o modernizaci evropských statistik v roce 2004

Obě akce uskutečněné v roce, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, byly vedeny snahou o soustavné zlepšování systémů státní statistické služby. Seminář nesl poněkud provokativní název „Čas pro dinosaury aby se vyvíjeli, modernizace evropských statistik⁵⁵“. Přirovnání k dinosaurům má naznačit velikost statistické služby a především šířka informačních potřeb, které pro jejich nákladnost může pokrýt pouze státní orgán. Hlavním problémem, na který je třeba se do budoucna zaměřit ale již není šířka informačních potřeb, ale stupeň kvality uspokojování požadavků na statistické informace. To je závěr, na kterém se podle Jílka⁵⁶ shodli představitelé Eurostatu, OECD a další odborní lektori, kteří se konference účastnili. Pozornost byla věnována potřebě zjednodušit evropské statistiky, ochraně dat před zneužitím, chybnou interpretací a distorzí, orientaci statistik na skutečné potřeby uživatelů, organizačním opatřením směřujícím ke zvýšení konzistence a efektivnosti statistických systémů, zabezpečování zpětné vazby od poskytovatelů statistických informací k jejich zdrojům a posléze spolupráci na nadnárodní úrovni.

Evropská konference o kvalitě a metodologii v úřední statistice, uskutečněná v květnu 2004, měla být první v řadě setkání evropských statistiků. Za hlavní téma setkávání bylo určeno 22 doporučení řídicí expertní skupiny pro kvalitu. Odborníci hledali odpověď na otázku, zda je úsilí o vyšší kvalitu ve státní statistické službě módou, nebo projevem jejího vyššího vývojového stupně. Protože úsilí o věrné zobrazení jevů a procesů bylo ve statistické službě patrné od počátku, byla „módnost jako hlavní motiv zlepšování odmítnuta. Nová nepřetržitá systémová péče o kvalitu procesů a jejich výsledků i soustavné dílení i celkové hodnocení je znakem vyššího vývojového stádia.

Výbor pro statistický program Evropských společenství v únoru 2005 doporučil, aby se „Evropský statistický zákoník chování⁵⁷“ stal součástí nějaké podoby legislativy. A to buď formou doporučení Evropské Komise, schválení Radou, nebo nařízení Evropského Společenství. Důvody pro doporučení byly:

⁵⁵ Time for the Dinosaur to Evolve: The modernisation of European Statistics

⁵⁶ JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?, s. 162 – 163.

⁵⁷ European Statistics Code of Conduct

- snaha o zlepšení důvěry v nezávislost, integritu a povinnost skládat účty jak národními statistickými úřady tak Eurostatem a ve věrohodnost a kvalitu statistik.
- podporovat aplikace nejlepších mezinárodních statistických zásad, metod a praxe u všech tvůrců evropských statistik.

2. HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT, SYSTÉM NÁRODNÍCH ÚČTŮ A REVIZE

V následující kapitole se budu věnovat harmonizaci ukazatele HDP a národnímu účetnictví. HDP a jeho srovnatelnosti je tradičně věnována velká pozornost v rámci celé EU, protože je považován za důležitou hodnotu při provádění mezinárodních srovnání a sledování vývoje jednotlivých zemí. Stejně tak při sestavování národního účetnictví, pokud má sloužit jako mezinárodně porovnatelný rámec, se musí dbát na používání stejných metod, jako v ostatních státech EU.

Podle HDP se určují výše příspěvků, které státy každoročně odvádějí do rozpočtu EU. Z toho plyne jeho mimořádný význam. Zástupci EU i jednotlivých států bedlivě dbají na to, aby byly metody odhadů maximálně harmonizované a aby nebyl údaj použitím jiné metodiky v některém členském státě nadhodnocen, nebo podhodnocen. Mezinárodní srovnatelnost je tedy velmi důležitý pojem. Je nutné, aby statistikové v Evropských zemích spolupracovali a používali stejné standardy, metodiku, definice a klasifikace, podle nichž jsou informace tříděny.

Snahou statistiků je neustále pracovat na tom, aby data, která zveřejňují co nejpřesněji zobrazovala realitu. Realitu, která se neustále vyvíjí, to si vyžaduje, aby způsob, kterým jsou statistická data zjišťována na tyto změny reagoval. Proto je třeba HDP neustále revidovat. Revize mohou způsobovat problémy v tom směru, že tak zvané přepisují minulost. Je ale třeba mít na paměti aktuální vývoj a současnou dosaženou úroveň poznání. Pokud jsou statistikové dnes schopni lépe a přesněji například zahrnout šedou ekonomiku, nebo skrytou ekonomiku, je třeba tyto změny zahrnout, protože přibližují výsledné číslo realitě.

Statistika tedy poskytuje čísla, která podle současného stupně poznání nejlépe odpovídají realitě a zároveň jsou harmonizována podle mezinárodních standardů a srovnatelná s výstupy ostatních evropských pracovišť.⁵⁸

2. 1. Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je hodnota veškerých statků a služeb, vytvořených v ekonomice během daného časového období (čtvrtletí nebo roku). Je základním měřítkem ekonomické aktivity.⁵⁹ V mezinárodních srovnáních se také používá HDP na obyvatele (HDP na hlavu). Produkt je toková veličina, udává se v Kč za čas.

⁵⁸ FISCHER, J., Od nás se čekají srovnatelná data.

⁵⁹ DORNBUSCH, R., FISCHER, S., Makroekonomie, s. 25.

Někdy bývají používány také čistý domácí produkt a národní produkt. Čistý domácí produkt je HDP snížený o opotřebení kapitálu. Národní produkt (HNP) je definován jako celková hodnota statků a služeb vytvořená výrobními faktory ve vlastnictví dané země za určité období. Vypočítáme ho jako HDP plus produkt českých občanů v cizině mínus produkt cizích občanů v ČR.

Odhad HDP, jako celkové hodnoty výrobků a služeb, se provádí v ročních národních účtech třemi metodami.⁶⁰

Produkční, nebo také **výrobní metoda** vychází z definice HDP jako součtu hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty (které nejsou rozvrženy do sektorů a odvětví). Je to také vyrovnávací položka účtu výroby za národní hospodářství celkem, kde se straně zdrojů zachycuje produkce a na straně užití mezipotřeba. Hrubá přidaná hodnota je rozdílem mezi produkcí a mezipotřebou.

HDP = Produkce - mezipotřeba plus daně z produktů - dotace na produkty.

Odhad touto metodou je založen na důkladné prověrce zdrojových dat, analýze věrohodnosti výrazných změn v časové řadě a na porovnání dat o produkci o produkci a mezipotřebě mezi jednotlivými subsektory za jednotlivá odvětví.

Výdajovou metodou se HDP počítá jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami (skutečná konečná spotřeba a tvorba hrubého kapitálu) a salda vývozu a dovozu výrobků a služeb. Skutečná konečná spotřeba je odvozena prostřednictvím naturálních sociálních transferů od výdajů na konečnou spotřebu domácností, vlády a neziskových institucí sloužících domácnostem. Tvorba hrubého kapitálu se člení na tvorbu hrubého fixního kapitálu, změnu zásob a na čisté pořízení cenností.

HDP = výdaje na konečnou spotřebu + tvorba hrubého kapitálu + vývoz výrobků a služeb - dovoz výrobků a služeb

Odhad touto metodou je založen také na důkladné prověrce zdrojových dat, analýze věrohodnosti výrazných změn v časové řadě, ale také na bilancování komoditních toků v tabulkách dodávek a užití.

Důchodovou metodou se HDP počítá jako součet prvotních důchodů za národní hospodářství celkem: náhrad zaměstnancům, daní z výroby a z dovozu snížených o dotace a hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu (resp. čistého provozního přebytku a smíšeného důchodu a spotřeby fixního kapitálu).

⁶⁰ Český statistický úřad. Hrubý domácí produkt (HDP)
ONDRUŠ, V. Výpočet hrubého domácího produktu a jeho revize, s. 25.

HDP = náhrady zaměstnancům + daně z výroby a z dovozu - dotace + čistý provozní přebytek + čistý smíšený důchod + spotřeba fixního kapitálu.

Protože provozní přebytek a smíšený důchod nejsou odhadovány nezávisle, ale jsou vypočítávány jako rozdílová položka mezi přidanou hodnotou spočtenou výrobní metodou a ostatními důchodovými složkami přidané hodnoty, nelze odhad důchodovou metodou v českých národních účtech považovat za zcela rovnocennou metodu.

2. 2. Systém národních účtů

Národní účetnictví je nástroj zobrazující vývoj ekonomiky státu, propojující dílčí sociálně-ekonomické informace do jediného vnitřně provázaného systému. Slouží jako mezinárodně porovnatelný rámec pro systematický popis ekonomiky jako celku a v členění do regionů.⁶¹ Rozhodnutí federální vlády o zavedení evropského systému národních účtů ESA 78⁶² v roce 1990 bylo důležitým momentem pro českou statistiku, rozhodnutí bylo v souladu s asociačními dohodami s Evropským společenstvím.

Prioritou národního účetnictví je podle Ondruše⁶³ poskytnout makroekonomům co nejkomplexnější informace o stavu ekonomiky ve své úplnosti a současně i o podrobné struktuře umožňující hluboké analýzy příčin změn.

Národní účetnictví představuje celou sekvenci sektorových účtů, odvětvové účty, výroby a tvorby důchodů, odvětvově-komoditní tabulky dodávek a užití a odvětvové bilance jednotlivých typů nefinančních aktiv. Všechny účty a tabulky jsou vzájemně provázané. Tato soustava poskytuje informace o HDP, jeho sektorové a odvětvové struktuře. Vedle HDP nabízí národní účetnictví řadu dalších, ne méně důležitých bilančních ukazatelů, jako jsou například: národní důchod, disponibilní důchod, úspory, čisté jmění, čisté půjčky a výpůjčky a mnohé další.

Současnou strukturu systému národních účtů můžeme nalézt v příloze č. 3.

K této struktuře a podobě vedla dlouhá a složitá cesta. Z počátku byly sestavovány jenom některé dílčí tabulky, jejich počet, přesnost a provázanost se z postupem času rozšiřovala.

Přechod na systém národních účtů byl zkomplikován tehdy probíhající transformací ekonomiky. Za rok 1991 ještě nebyly sestaveny národní účty, ani nebyly dokončeny žádné bilance s výjimkou Bilance peněžních příjmů obyvatelstva a Bilance základních fondů. První národní účty byly dokončeny za rok 1992. Převod makroekonomických ukazatelů do systému národních účtů byl prováděn podle metodologických doporučení Statistické komise OSN, (No F20). Soustava národních účtů za rok 1993

⁶¹ BOHATÁ, M. Státní statistická služba v období adaptace na členství v Evropské unii, s. 98.

⁶² European System of Integrated Economic Accounts

⁶³ ONDRUŠ, V. Výpočet hrubého domácího produktu a jeho revize, s. 24.

byla již poznamenána rozhodnutím o přijetí revidovaného systému národních účtů (ESA 1995). Priority se tedy změnilly velmi záhy. Došlo k důslednému členění účtů nefinančních podniků, finančních institucí a institucí sektoru vlády do sub-sektorů a položky účtu produkce a tvorby důchodů byly již členěny do sektorů, subsektorů i do odvětví.

Problém nastal v tom, že nebyly dokončeny tabulky produkce a užití, z toho důvodu nebylo možné provést přepočty do stálých cen. Tento nedostatek přetrvával až do revize v roce 1999, dále pak až do roku 2004.

Zatímco za rok 1993 byly v systému zachyceny pouze tokové veličiny, nikoli stavové, kromě rozvahových účtů chyběly i účty ostatních změn v aktivech, v roce 1994 byly již tyto údaje doplněny (byť jen experimentálně v agregované podobě).

Systém národních účtů za rok 1994 byl sestaven opět v dokonalejší a vnitřně provázanější formě. Součástí se nově stala počáteční a konečná rozvaha, účet ostatních změn objemu a účet přecenění. V době zavádění systému neexistovala ještě provázanost mezi ukazateli národních účtů a ostatních ekonomických statistik. Sestavování národních účtů proto probíhalo zcela odděleně od jiných statistik, včetně získávání údajů. Postupem času docházelo k integraci obou systémů, spojovala se jednotlivá statistická zjišťování a do jisté míry i zátěž vykazujících jednotek.

2. 3. Postupy sestavování ročních národních účtů a odhadu hrubého domácího produktu

Při sestavování národních účtů je používáno asi sedmdesát různých zdrojů dat. Jsou to především následující zdroje:⁶⁴

- Nejdůležitějším zdrojem informací jsou statistická zjišťování organizovaná Českým statistickým úřadem. Zjišťování většinou navazují na účetní výkazy a provádí se prostřednictvím výkazů, které jsou zasílány vybraným právnickým, nebo fyzickým osobám.
- Česká národní banka je zodpovědná za měnovou statistiku, včetně platební bilance. Pro potřeby národních účtů poskytuje souhrnné informace o činnosti vlastní i činnosti ostatních bank. Také přispívá k sestavení národních účtů a se souhlasem Ministerstva financí poskytuje i informace o plnění příjmů státního rozpočtu.
- Ministerstvo financí poskytuje mimo jiné souhrnně zpracované údaje z účetních výkazů vládních institucí (rozpočtových a příspěvkových organizací včetně obcí a zdravotních pojišťoven) a údaje státního závěrečného účtu, také informace z daňových přiznání a přehledy o vyměřených daních,

⁶⁴ Národní účty 1993, interní materiál ČSÚ.

údaje z účetních výkazů za pojišťovny a penzijní fondy, informace o výši státní sociální podpory hrazené ze státního rozpočtu, loteriích a zakázkách.

- Mimořádné fondy poskytují své účetní výkazy a některé doplňující informace.
- Mezi ostatní externí zdroje informací patří například Ministerstvo práce a sociálních věcí, Celní úřad a Policie ČR.⁶⁵

Avšak ani všechny tyto zdroje nepokrývají veškerou ekonomickou aktivitu tak, jak je definována v mezinárodních standardech. Aby byly standardy naplněny, musí být celý systém postupně upravován a vybilancován. Postupně byl vypracován postup, který umožňuje transparentně zdokumentovat celý systém tvorby národních účtů.

Postup má čtyři základní fáze.⁶⁶

1. převzetí zjištěných zdrojů dat do národních účtů

První fáze je zaměřena na získávání zdrojových dat a jejich převzetí do národních účtů. Takto získaná data ještě ale nepokrývají celou ekonomickou aktivitu.

2. metodické úpravy převzatých údajů

Údaje musejí být upraveny na metodiku národního účetnictví, většina sebíraných dat je totiž založena na principech podnikového účetnictví. Metodické úpravy se provádějí také z důvodu určité konvence ESA 95. Příkladem metodických úprav jsou: odhad zisku nebo ztráty z držby zásob, odhad pořízení majetku na leasing, odhad naturálních mezd, odhad imputovaného nájemného u bydlících vlastníků obydlí, odhad služeb pojišťovnictví a produkce lesnictví a jiné.

3. zachycení úplnosti celé ekonomiky

Do této etapy spadají odhady celé řady činností, které ekonomika nezjišťuje, nebo zjišťovat nemůže. Podle doporučení Eurostatu byla provedena kategorizace neúplností do 7 typů:

- Jednotky úmyslně neregistrované – šedá ekonomika

(Sem patří například „fuškaři“, neregistrované podnikání „nezaměstnaných“, důchodců, nebo cizinců. Šedá ekonomika tvoří obvykle kolem 0,5 % HDP)

- Jednotky úmyslně neregistrované – nelegální ekonomika

⁶⁵ Zdroje, metody a výpočty hrubého domácího produktu 1998, interní materiál ČSÚ.

⁶⁶ ONDRUŠ, V. Výpočet hrubého domácího produktu a jeho revize, s. 27.

(Tato kategorie zahrnuje subjekty, které se zabývají nelegální činností například výrobou nebo spotřebou drog, prostitucí, pašováním, nebo prodejem kradených aut. Nelegální činnosti činí podle odhadů kolem 0,2 % HDP)

- Výrobci bez povinnosti zachycení do registru

(Zahrnuje výrobu zboží pro vlastní spotřebu, imputované nájemné, do této kategorie patří i tzv. neformální ekonomika jako je např. příležitostná nepřiznaná tržní produkce domácností, zemědělské samozásobení, služby domácího personálu. Tyto činnosti tvoří až 2,5 % HDP)

- Nedotazované právnické osoby

(právnické osoby, které nebyly zahrnuty ve statistickém registru, protože byly příliš pozdě zaregistrovány, nebo kvůli chybám v aktualizaci registru. V ČR není tahle položka systematicky odhadovaná, zachycují se pouze jednorázově zjištěné informace.)

- Registrovaní podnikatelé nepodléhající zjišťování

(Odhady jsou zaměřeny především na tzv. svobodná povolání, jako jsou umělci, sportovci, novináři, spisovatelé, právníci, daňoví poradci. Podíl těchto profesí na HDP je kolem 1 %)

- Záměrné zkreslování údajů výrobci

(Někteří podnikatelé vykazují záměrně vyšší nebo nižší produkci s cílem vyhnout se placení daní nebo příspěvků na sociální zabezpečení. Toto zkreslování může znamenat i 4 nebo 5 % HDP)

- Ostatní statistické nedostatky

(Sem se řadí například naturální mzdy a spropitné. Podle odhadů tvoří až 0,5 % HDP)

4. následné revize na základě dodatečných údajů

Revizemi se budu podrobně zabývat v následující části kapitoly.

Tabulka 1: Vliv úprav na odhad HDP⁶⁷

	Zjištěno		Metodické úpravy		Úplnost pokrytí		Cekem
	mil. Kč	% z HDP	mil. Kč	% z HDP	mil. Kč	% z HDP	mil. Kč
HDP výrobní metodou	1 798 356	84	142 634	6,7	199 038	9,3	2 140 028
HDP výdajovou metodou	1 832 397	85,6	221 557	10,4	86 074	4	2 140 028

Pramen: vlastní úprava dle ONDRUŠ, V. Výpočet hrubého domácího produktu a jeho revize, s. 28.

Všimněme si, že při odhadu výrobní metodou je větší vliv úplnosti pokrytí, při odhadu výdajovou metodou mají zase větší váhu metodické úpravy. Úpravy jsou prováděny tak, aby výsledná cifra byla

⁶⁷ údaje jsou z roku 2000

v obou případech stejná. V roce 2000 byl HDP výrobní metodou podložen přímo zjištěnými údaji z jen 84 %, v případě odhadu výdajovou metodou je to o něco málo více. Podíl zjištěných údajů je tedy relativně nízký, a v některých odvětvích, ještě nižší. Například odvětví zahrnující obchod, pohostinství, ubytování nebo bydlení má obvykle podíl přímo zjištěných údajů jen mezi 20 – 30 %, ve stavebnictví, zemědělství a ostatních službách je to jen o něco málo více, podíl se pohybuje kolem 30 – 45 % a zbytek tvoří metodické úpravy a úpravy na úplnost zachycení ekonomiky.

Relativně nízké podíly přímo zjištěných údajů nevypovídají o nízké kvalitě odhadů HDP, ale ilustrují citlivost HDP na změny v odhadech.

2. 4. Revize dat

Zveřejňované výstupy statistických dat jsou vždy kompromisem mezi dvěma protichůdnými požadavky, které jsou na ně kladeny. Je to jednak přesnost odhadů, to znamená potřeba, aby co možná nejpřesněji zobrazovaly skutečnost, a na jednak je to včasnost. Jedině včas zveřejněný a zároveň přesný údaj může být podkladem pro kvalitní rozhodnutí ať už na politické, nebo podnikové úrovni. Je třeba poskytnout co nejkompaktnější informace ve formě celé soustavy národních účtů, které musí být navíc mezinárodně srovnatelné. Má-li statistika uspokojit požadavky na rychlost, musí více odhadovat a modelovat a méně zjišťovat. Publikovaný údaj je vždy kompromisem mezi včasností a přesností, vyjadřuje pouze daný stupeň poznání skutečnosti.

Řešením protichůdnosti těchto požadavků je sestavování národních účtů v několika verzích. Jejich postupné upravování tak, jak statistici mají k dispozici nové a přesnější informace.

Roční národní účty jsou zveřejňovány:⁶⁸

1. Čtvrtletní odhad nejvýznamnějších makroagregátů – asi 80 dní po skončení referenčního období
2. Předběžná sestava – v termínu 9 měsíců po skončení referenčního roku
3. Polodefinitní sestava – v termínu 18 měsíců po skončení referenčního roku (komplexní sestava všech sektorových i odvětvových účtů)
4. I. definitní sestava – v termínu 30 měsíců po skončení referenčního roku (všechny tabulky kromě dodávek a užití)
5. II definitní sestava – v termínu 42 měsíců po skončení referenčního roku (kompletní sestava doplněná o soustavu tabulek dodávek a užití, jsou v ní promítnuty všechny doplňující zdroje informací a provedeny opravy případných chyb)

⁶⁸ ONDRUŠ, V. Výpočet hrubého domácího produktu a jeho revize, s. 26.

ONDRUŠ, V. Časové řady makroekonomických agregátů za léta 1990–1995 a jejich přepočet do stálých cen, s. 303.

Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Aktualizace údajů v tabulkách na internetu je prováděna ve stanovených, nebo předem ohlášených termínech podle kalendáře aktualizace.

Kromě těchto běžných revizí (body 3 – 5) bývají prováděny i tzv. příležitostné revize. Jedná se jednak o revize prováděné při změně bazického roku a jednak o revize mimořádné, které mohou být například výsledkem procesu harmonizace s legislativou EU, změnami metodologie, údajové základny apod. A právě zavádění nových metod podle evropských standardů může srovnatelnost časových řad narušit. Na statistická data je kladen nejen požadavek mít konzistentní časové řady, je tu také potřeba mezinárodní srovnatelnosti dat a potřeba zohledňovat nejlepší možné metody a postupy, odpovídající současnému stupni poznání.

Při zavádění nových metodik výpočtů bývají z důvodů časové srovnatelnosti obvykle dodatečně přepočítávána data za několik let nazpět. To umožňuje analýzy vývoje a relativní srovnávání. Statistikům bývá ale vyčítáno, že takzvaně „přepisují historii“ a že časté revize znesnadňují přehlednost statistických dat pro uživatele.

Podívejme se nyní na to, jak takový „přepis“ může vypadat. Jako vzorový ukazatel zvolíme nominální HDP. Nominální veličina je pro tohle srovnání dostatečná, protože nám nejde ani tak o meziroční růst jako spíše o to, jak se celá časová řada postupně vlivem revizí posouvá nahoru.

Tabulka 3: Nominální HDP v ČR v mld. Kč

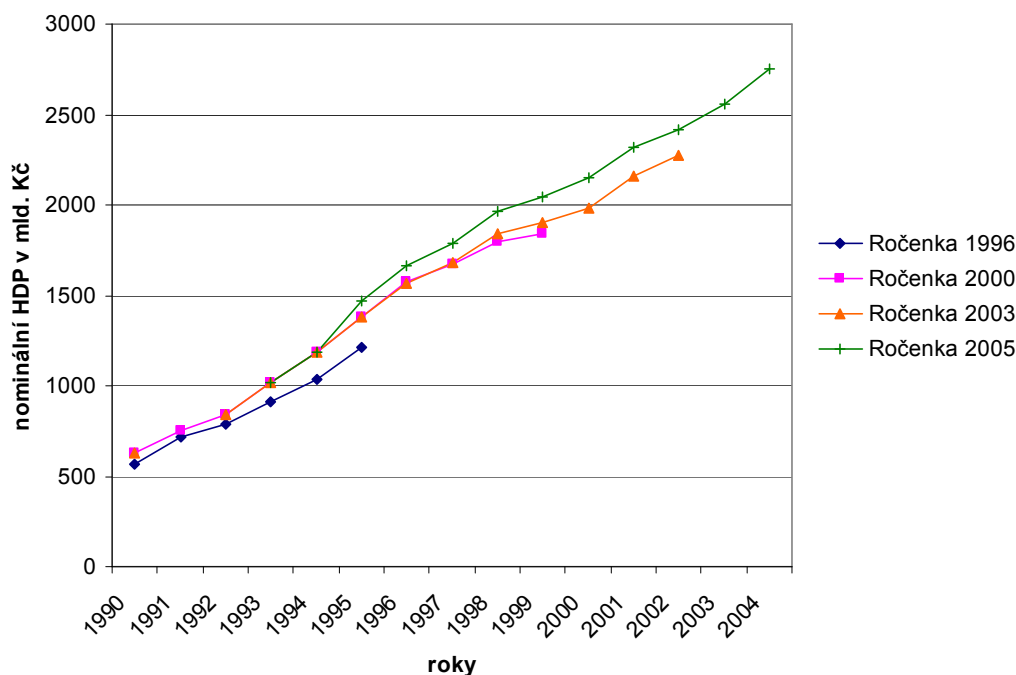
Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ročenka 1994	567,3	716,6	803,3	923,1											
Ročenka 1995	567,3	716,6	803,3	910,6	1037,5										
Ročenka 1996	567,3	716,6	791	910,6	1037,5	1212									
Ročenka 1997	579,3	749,6	846,8	1002,3	1143	1338,9	1524,7								
Ročenka 1998	567,3	749,6	846,8	1002,3	1148,6	1348,7	1532,6	1649,5							
Ročenka 1999	626,2	753,8	842,6	1020,3	1182,8	1381,1	1572,3	1680	1820,7						
Ročenka 2000	626,2	753,8	842,6	1020,3	1182,8	1381	1572,3	1668,9	1798,3	1836,3					
Ročenka 2001	626,2	753,8	842,6	1020,3	1182,8	1381	1567	1679,9	1829,4	1887,3	1959,5				
Ročenka 2002	626,2	753,8	842,6	1020,3	1182,8	1381	1567	1679,9	1839,1	1902,3	1984,8	2157,8			
Ročenka 2003	626,2		842,6	1020,3	1182,8	1381	1567	1679,9	1839,1	1902,3	1984,8	2157,2	2275,6		
Ročenka 2004	626,2				1182,8	1466,7	1660,6	1785,1	1962,5	2041,4	2150,1	2315,3	2414,7	2532,4	
Ročenka 2005				1020,3	1182,8	1466,7	1660,6	1785,1	1962,5	2041,4	2150,1	2315,3	2414,7	2555,8	2750,3

Pramen: Ročenky ČSÚ zveřejňované v letech 1994 – 2005, vlastní úprava podle ŽÍDEK, L. Transformace české ekonomiky, s. 101 – 102.

Z tabulky jsou patrné poměrně výrazné změny. Například Statistická ročenka ČSÚ za rok 2000 uvedla, že HDP v roce 1999 dosáhlo 1836,3 mld., a v roce 2004 už tento údaj opravila o 205,1 na 2041,4 mld. V roce 2001 bylo zveřejněno, že HDP v roce 2000 činilo 1959,5 mld. A v roce 2004 byl tento údaj poopraven na 2150,1 mld., což je o celých 190,6 mld. více.

Nyní si ukažme v grafu, jak revize a upřesňování posouvají křivku HDP. Pro přehlednost zobrazíme jenom data zveřejněná ČSÚ v letech 1996, 2000, 2003 a 2005.

Graf 1: Vývoj nominálního HDP v mld. Kč podle údajů zveřejněných ČSÚ

Pramen: Ročenky ČSÚ za roky 1994 – 1995.

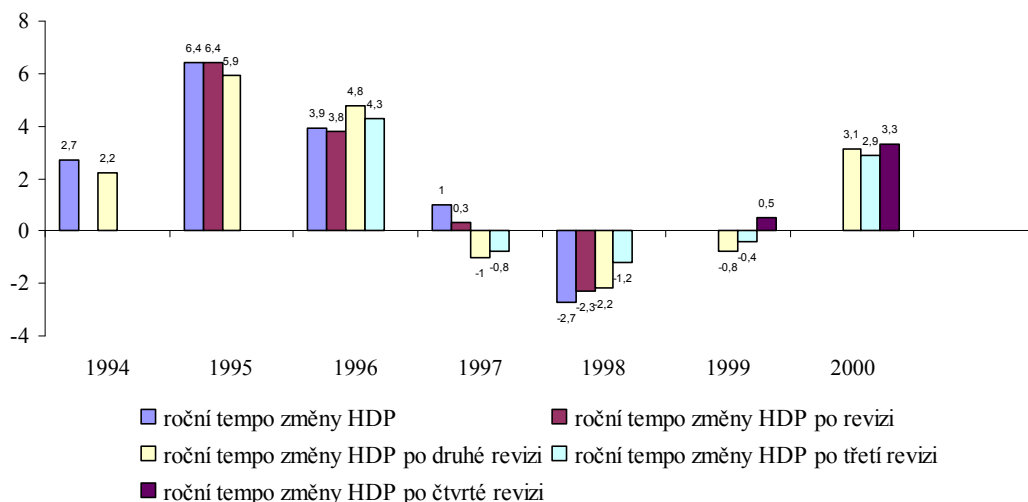
Z grafu je vidět, že postupné upřesňování odhadu HDP posouvá křivku čím dál tím více nahoru. To může být způsobeno tím, že podle nových metodik se do HDP započítávají i položky, které se do něj dříve nezapočítávaly, nebo byly podle starších metod podhodnocené. O jaké změny konkrétně se jedná si ukážeme později při popisu jednotlivých revizí.

Z výše uvedeného neplatí, že by statistika pracovala nekvalitně, nebo že by data nebyla srovnatelná v čase. Při analýzách je jen třeba dbát na to, aby všechna vstupní data byla buď z období před, nebo po revizi, a klást větší důraz na vývoj hodnot srovnatelných v čase, než na jejich absolutní hodnotu.

Největší nepřesnosti je ovšem dosahováno při čtvrtletních odhadech HDP. Je to pochopitelné, protože se jedná o informaci, která přichází jako první, jen krátce po skončení daného období, kdy ještě nejsou k dispozici všechny potřebné informace.

Podívejme se nyní na tabulku, která zachycuje postupně revidovaná roční tempa změny reálného HDP. První hodnota (modrý sloupeček) vždy představuje první čtvrtletní odhad HDP.

Graf 2: Roční tempo změny reálného HDP

Pramen: Ševčík, Statistika, euro, deflace, s. 72.

Může se stát, že původně odhadovaný růst HDP se v budoucnu změní nejen o desetiny procent, ale i o celá procenta. Jak tomu bylo například v roce 2001, kdy původní hodnota tempa růstu HDP byla odhadována na 3,6 %, později se ukázalo, že to bylo pouze 3,1 %.⁶⁹

Povšimněme si například roku 1997, kdy původně předpokládaný růst o jedno procento byl postupně upraven na pokles o 0,8%, to je rozdíl o 1,8 %. Původně odhadnutý velký propad v roce 1998 byl vlivem následných revizí zmírněn o 1,5 %. Rok 1999 podle prvních odhadů zaznamenal pokles o 0,8 %, později byl tento údaj revidován na růst o 0,5 %.

Pokud významné revize nebo dokonce otočení znaménka jsou zveřejněny bez příslušných komentářů a vysvětlení, přispívá takový přístup k neprůhlednosti a nahrává těm, kteří české státní statistice nedůvěřují.

Je patrné, že první zveřejňované údaje je nutno brát s velkou rezervou, nedělat unáhlené závěry a počítat s tím, že se hodnoty v budoucnu mohou ještě poměrně hodně změnit. Praxe ovšem ukazuje, že právě první čtvrtletní odhady jsou nejvíce využívanou informací. Odbornou veřejností, politiky i analytiky bývají s napětím očekávány a používány pro analýzy, prognózy a hodnocení hospodářské politiky. Je však třeba počítat s tím. Že tyto první údaje v budoucnu zcela jistě podlehnou revizím a to mnohdy ne malým a ne jednou.

⁶⁹ ŠEVČÍK, M. Statistika – nástroj státního intervencionismu, s. 73.

Rozsah ani četnost revizí ale rozhodně nejsou nic neobvyklého. Neexistuje mezinárodně doporučená praxe, názory států EU na to jak a kdy provádět revize. Ale ať už se reviduje vždy, když se objeví nové informace, nebo v pravidelných intervalech, revize jsou běžnou praxí ve všech zemích, jejichž statistická služba je považována za kvalitní.

Tabulka 4: Revize HDP, tempo růstu v procentních bodech v letech 1980 až 1998

Země	Rozpětí
Austrálie	2,2
Kanada	2,0
Dánsko	2,3
Finsko	3,0
Francie	1,5
Německo	2,6
Nizozemí	1,9
Norsko	2,9
Nový Zéland	2,6
Švédsko	1,3
Velká Británie	2,3
USA	1,7

Pramen: BOHATA, M. Omyly naší statistiky se dramatizují, s. 57.

Číslo pro Českou republiku, které nám může posloužit pro srovnání, můžeme vyčíst z grafu 2. Revize se pohybovaly v rozpětí přibližně tří procent. Tato hodnota patří k vyšším, ČR se však může mezi vyspělé statistiky zařadit.

Nyní se podívejme podrobněji na některé významné revize, které byly v ČSÚ provedeny, jaké byly jejich příčiny a jaký byl jejich dopad. Pro ukázkou jsem si vybrala verzi z roku 1999 a 2004, protože byly nejvýznamnější co do provedených úprav.

Revize 1999⁷⁰

V průběhu let 1998 - 1999 byla provedena na Českém statistickém úřadě revize časové řady důležitých makroekonomických agregátů za léta 1990 – 1995. Hlavním důvodem pro provedení této rekonstrukce byly především metodické a časové nesrovnatelnosti v časových řadách publikovaných v první polovině 90. let. Byly také vypracovány postupy pro pravidelné přepočty makroekonomických agregátů do stálých cen.

Revize byla zaměřena na další přiblížení publikovaných dat metodice ESA 95. První polovinu devadesátých let lze považovat za velmi obtížné období, protože postupy sestavování národních účtů doznaly četných a zásadních změn.

Za roky 1990 byl proveden pouze převod jednotlivých indikátorů soustavy bilancí národního hospodářství do metodiky systémů národních účtů na základě metodických doporučení Statistické

⁷⁰ ONDRUŠ, V. Časové řady makroekonomických agregátů za léta 1990 – 1995 a jejich přepočet do stálých cen.

komise OSN, nebyly ještě národní účty sestaveny. V roce 1992 byly sestaveny první národní účty včetně tabulek dodávek a užití, odpovídající metodice ESA 79 a od roku 1993 byly již národní účty sestavovány podle evropského standardu ESA 95. V roce 1995 byly sestaveny již také účet produkce a účet tvorby důchodů v sektorově odvětvovém členění a tabulky dodávek a užití. Během pětiletého období se také několikrát změnila datová základna, došlo ke změně klasifikace odvětví (OKEČ) a produkce (SKP). Byly prováděny také četné metodické korekce např.:

- výpočet objemu netržních služeb
- imputované nájemné
- finanční služby nepřímo měřené (FISIM)
- specifikace daní a dotací na výrobu a na produkty
- zisky z tržeb apod.

Změny byly tak významné, že značně komplikovaly nebo zcela znemožňovaly srovnatelnost časových řad většiny hodnotových ukazatelů.

Hlavní nástroj této revize byly tabulky dodávek a užití. Všechny dostupné údaje byly převedeny do jednotné metodiky, byly sestaveny nové tabulky a ty již dříve sestavené byly zrevidovány. Vybilancované tabulky byly následně převedeny do cen bazického roku (1995).

Následující tabulka udává, jak se revize projevila na jednotlivých složkách HDP, o kolik procent vzrostly, nebo poklesly složky HDP počítaného příjmovou a výdajovou metodou. Je zřejmé, že největší změna nastala v počítání změny stavu zásob (nastala korekce o více než 100 %), významné byly též změny ve vyjádření celkové spotřeby vlády a domácností.

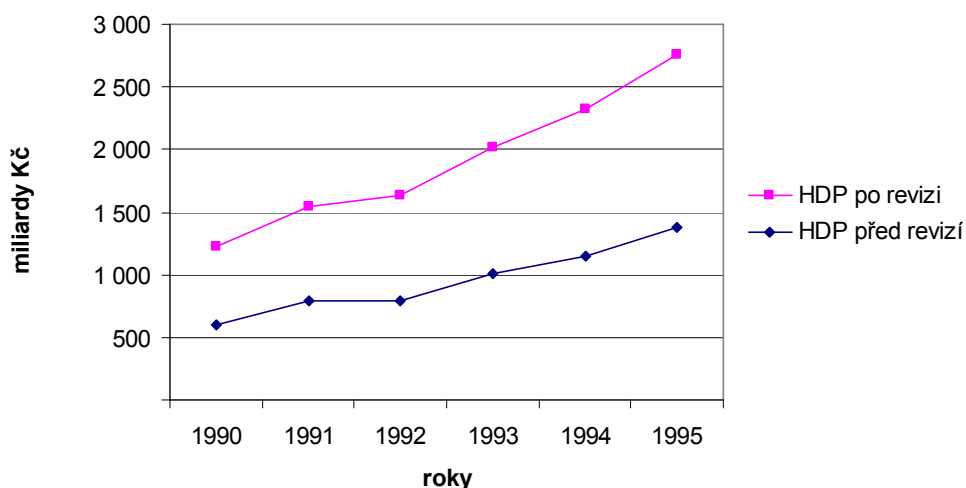
Tabulka 5: Revize časové řady v běžných cenách – změna v důsledku revize

	% korekce				
	1990	1991	1992	1993	1994
HDP (výrobní metoda)	4,9	- 4,1	6,5	1,8	3,5
z toho: produkce	1,4	3,1	2,1	- 1,4	- 1,2
mezispotřeba a FISIM	- 0,3	6,7	- 0,3	- 2,9	- 3,9
čisté daně na produkty	3,3	-	0,0	3,4	- 0,6
HDP (výdajová metoda)	10,4	5,2	6,5	1,8	3,5
z toho: spotřeba domácností	8,4	12,0	2,1	3,9	6,3
spotřeba vlády	27,5	26,2	11,6	- 1,8	-
tvorba hrubého fixního kapitálu	6,1	9,8	- 2,5	3,1	1,4
změna stavu zásob	-106,3	-116,2	- 62,1	- 11,8	129,5
vývoz zboží a služeb	...	- 3,5	- 0,4	6,9	- 1,8
dovoz zboží a služeb	...	- 5,2	- 1,9	8,5	- 0,6

Pramen: Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSU a Eurostatu

Konkrétní údaje o HDP a změna v absolutních hodnotách je v příloze č. 2. Nežádka se změny pohybovaly i v řádech desítek miliard.

Graf 3: Revize HDP v běžných cenách, výrobní metoda

Pramen: Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Z grafu je patrný vliv mimořádné revize. Díky změnám v metodách a korekcím se křivka HDP posunula o desítky miliard vzhůru a vykazuje také rychlejší růst než ukazovala křivka před revizí.

Mimořádná revize 2004

Revize časové řady od roku 1995 byla dokončena v dubnu 2004. Revize byla velmi nezbytná, protože před vstupem do EU se ČSÚ podílel na řadě projektů zaměřených na harmonizaci s legislativou EU v oblasti národního účetnictví. Výsledky těchto projektů a konzultací byly do národních účtů postupně promítány v podobě celé řady drobných i větších úprav. Vlivy průběžných úprav byly z výpočtů tempa růstu HDP sice eliminovány, ale časové řady byly natolik narušeny, že bylo nutné je zrekonstruovat, aby byla zaručena srovnatelnost.

Významnou součástí revize byla i změna metody přepočtu do stálých cen. Přešlo se od přímých přepočtů do bazického roku k metodě řetězení.

Z drobných, průběžně zahrnutých úprav byly významné zejména:

- zpřesnění odhadu produkce pro vlastní konečné užití
- zpřesnění odhadu služeb bydlení za bytová družstva
- nákladová metoda odhadu produkce centrální banky
- revize zařazení daní a dotací, zachycení daní na bázi předpisu
- zpřesnění propočtu FISIM
- zpřesnění odhadu poskytnutého majetku na finanční leasing a splátek finančního leasingu
- zpřesnění odhadu produkce lesnictví a zachycení odhadu sběru lesních plodin
- zachycení rekonstrukce bytů a domů

- zpřesnění odhadu ostatní netržní produkce
- zpřesnění odhadu tvorby hrubého fixního kapitálu o tzv. podlimitní
- odhad spotřeby zahraničních dělníků

Z metodických úprav provedených v rámci sladování s metodikou EU si uvedeme a stručně popíšeme jen ty nejvýznamnější.⁷¹

Odhad za jednotky nezachycené ve statistickém registru z důvodu jeho pozdní aktualizace

Zatímco zemích EU je permanentní přístup statistiků do administrativních databází plátců daní z příjmů, daně z přidané hodnoty a příspěvků na sociální a zdravotní pojištění standardem, v ČR se začal uplatňovat s velkými legislativními problémy. V roce 2002 byl statistický registr poprvé aktualizován z registru plátců daně z příjmu. Počet skutečně aktivních jednotek se zvýšil o více než 80 tisíc a došlo k výrazné změně v odvětvové a velikostní struktuře těchto jednotek. Výsledkem nových dopočtů výběrových zjišťování je snížení přidané hodnoty na fyzické jednotky a naopak zvýšení přidané hodnoty na malé právnické subjekty. Byl proveden i zpětný odhad za chybějící jednotky za roky 1995 – 1999.

Tabulka 6: Změna hladiny HDP vlivem dodatečného zařazení jednotek do statistického registru

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Podíl úpravy na tvorbě HDP	0,5 %	0,5 %	0,6 %	0,9 %	1,1 %	1,7 %

Pramen: Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Přechod na nákladovou metodu imputovaného nájemného

Imputované nájemné je nájemné, které by platili vlastníci domů a bytů, kdyby byly pronajímány. Nákladová metoda výpočtu byla doporučena většině zemí přistupujících k EU vzhledem k nízkému podílu bytů skutečně pronajímaných za tržní nájemné. Jedná se o způsob výpočtu založený na součtu mezispotřeby, odpisů, daně z nemovitosti a čistého provozního přebytku domácností bydlících ve vlastních domech a bytech. Nákladová metoda propočtu imputovaného nájemného byla aplikována na domy a byty obývané jejich vlastníky a na družstva vlastníků. Za obecní byty je produkce počítána obdobně jako za jiné netržní činnosti, tj. nákladově s nulovým provozním přebytkem. Aplikace metody vedla ke zvýšení celkové hodnoty služeb o asi 20 % a zrealnila porovnání služeb bydlení v ČR se západními zeměmi, kde je trh s byty rozvinutý.

Tabulka 7: Změna hladiny HDP vlivem zavedení nákladové metody imputovaného nájemného

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Podíl úpravy na tvorbě HDP	1,7 %	2 %	2,3 %	1,3 %	1,9 %	1,9 %

Pramen: Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

⁷¹ Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Odhad stavů a spotřeby fixního kapitálu v reprodukčních cenách

Spotřeba fixního kapitálu nebyla dříve zahrnuta do propočtu netržních služeb buď vůbec, nebo byla odhadována ve výši odpisů z účetní pořizovací hodnoty. Jedná se zde především o kapitál jako jsou dálnice, silnice, místní komunikace, vodovody a kanalizace a podobná zařízení. Hodnota netržních služeb poskytovaných vládními a neziskovými institucemi se podle konvence počítá nákladovým způsobem jako součet vynaložené mezispotřeby, spotřeby fixního kapitálu, náhrad zaměstnancům a čistých daní z výroby.

Nový odhad hrubé reprodukční hodnoty za stavby veřejné infrastruktury a za budovy byl proveden převážně kvantitativní metodou založenou na délce silnic nebo obestavěné ploše budov násobené reprodukční hodnotou. U strojů a zařízení byl odhad proveden metodou založenou na informacích o roce vynaložení investice a o vývoji cen příslušného typu stroje. Odhad skutečné životnosti budov a staveb byl proveden expertně.

Tabulka 8: Změna hladiny HDP vlivem odhadu stavu a spotřeby fixního kapitálu v reprodukčních cenách

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Podíl úpravy na tvorbě HDP	2,9 %	2,3 %	2,4 %	3 %	3,5 %	3,4 %

Pramen: Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Velké navýšení HDP je způsobeno zejména zařízením dosud neodpísované infrastruktury.

Aplikace metody časového posunu při vyloučení daní, které nebudou nikdy placeny

Smyslem této metody časového posunu je eliminovat z daňových příjmů a z příjmů z příspěvků na sociální a zdravotní pojištění částky, které nebudou nikdy vybrány. Konkrétní platba daně nebo příspěvku na pojištění je posunuta do období, ve kterém vzniká povinnost platby, tj. do doby, kdy byla daná činnost provedena. (Celé národní účetnictví je založeno na principu nároku, to znamená že pohledávky a závazky vznikají v okamžiku, kdy se ekonomická hodnota vytváří.) Jedná se zpravidla o časový posun o 1 až 2 měsíce a propočet vychází z údajů České národní banky, Ministerstva zdravotnictví a České správy sociálního zabezpečení.

Odhad produkce jednotek, které se úmyslně neregistrují

Důvodem, proč se některé jednotky neregistrují může být snaha vyhnout se placení daní a příspěvků na zdravotní a sociální zabezpečení. Může to být neregistrované podnikání nezaměstnaných, důchodců, nebo cizinců. Na základě provádění výběrového šetření pracovních sil a srovnání údajů s údaji podnikové statistiky práce proveden odhad pro celou časovou řadu. Podle výsledků odhadu vytvářejí neregistrovaní podnikatelé až 0,5 % HDP.

Zpřesnění údajů úmyslného zkreslování vykazovaných údajů

Vyhýbání se placení daní a příspěvků na zdravotní a sociální pojištění může mít mnoho forem. Může se jednat o vykazování nižší produkce, vyšší mezispotřeby nebo fiktivních nákladů, o přiznání pouze

části mzdy či zaměstnávání načerno. Struktura odhadů byla korigována na základě průzkumu názoru účetních, daňových poradců, auditorů a jiných odborníků.

Zpřesnění propočtu služeb pojišťovnictví

Byly sjednoceny podkladové zdroje a zpřesněna metodika propočtu produkce, mezispotřeby a navazujících položek.

Zpřesnění odhadu naturálních mezd a odhadu spropitného

Naturální služby představují jednak zboží a služby produkováné zaměstnavatelem (např. bezplatná železniční doprava, bezplatné využívání rekreačních nebo sportovních zařízení, levné jesle), ale také zboží a služby zakoupené či financované zaměstnavatelem (např. jídlo, nápoje, ubytování, pracovní oděvy, používání služebních vozů pro soukromé účely).

Byly zpřesněny odhady části naturálních mezd, která není v podnikovém účetnictví zachycena a zcela nově byly provedeny odhady spropitného u profesí, kde je spropitné běžnou součástí platby, jako například za číšníky nebo taxikáře.

Zpřesnění odhadu tvorby hrubého fixního kapitálu, nehmotná fixní aktiva, cennosti

U fixních aktiv vyrobených ve vlastní režii (tzv. aktivace) byla odhadnuta a připočtena zisková marže, protože podle principů národního účetnictví má být taková výroba oceněna v základních cenách obdobných finančních aktiv. Nově byl proveden odhad výdajů na geologický průzkum hodnoty původních kulturních a uměleckých děl.

Zpřesnění odhadu spotřeby domácností

Podklady k provedení odhadu konečné spotřeby domácností jsou výběrové šetření u domácností, tzv. rodinné účty. Aby tento údaj nebyl podhodnocen absencí údajů o spotřebě bohatých domácností, bylo provedeno šetření tzv. horního decilu rodinných účtů, tj. výdajů vysokopříjmových domácností. Údaje Ministerstva financí ČR o spotřební dani byly využity k odhadu spotřeby lihovin a tabáku, Ministerstvo zemědělství zase poskytlo podklady k odhadu sběru lesních plodin, jako jsou houby, borůvky, maliny nebo ostružiny.

Zpřesnění odhadu privatizace bytového fondu

Do mimořádné revize byly promítnuty i výsledky ze sčítání lidí domů a bytů provedené v roce 2001.

Promítnutí garancí poskytovaných vládou do finančního účtu

Revize spočívá ve změně způsobu zachycení vládních garancí poskytnutých institucionálním jednotkám na přijaté půjčky nebo vydané dluhopisy. Dříve byly garance v sektoru ústředních vládních institucí zaznamenávány pouze jako poskytnuté půjčky původním dlužníkům v návaznosti na údaje Státního rozpočtu. Nově byly tyto garance z vládních finančních aktiv vyloučeny a zahrnuty do vládního dluhu, do přijatých dlouhodobých půjček. Současně jsou zaznamenány jako výdajový

kapitálový transfer příslušným dlužníkům, a to v plné výši převzatého dluhu, který byl, je nebo bude hrazen ze Státního rozpočtu.

Přechod od přímého přepočtu do bazického roku k metodě řetězení

Dříve se časové řady přepočítávaly přímo do cen základního roku, nově však byl aplikován postup, podle kterého se jednotlivé ukazatele nejprve přepočítávají do průměrných cen předchozího roku a teprve následně do cen základního roku zřetězenými meziročními cenovými deflátoři.

Následující tabulka a graf názorně ukazují dopad mimořádné revize provedené v roce 2004 na časovou řadu nominálního HDP. Úpravy rozhodně nebyly malé. Například v roce 2000 úprava zvedla HDP o více než osm procent, což v absolutní hodnotě dosahuje přes 160 miliard.

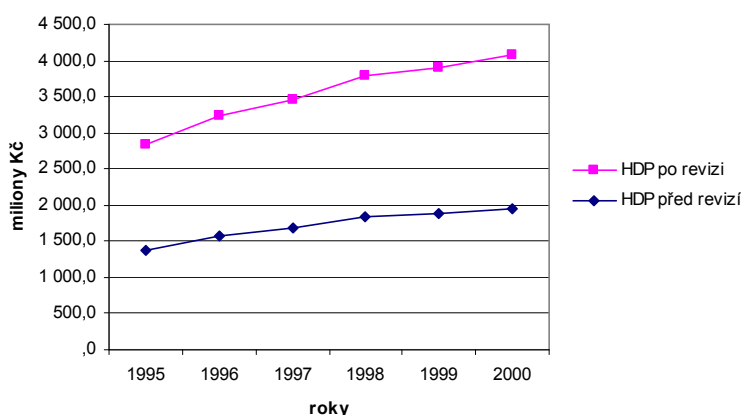
Tabulka 9: Změna časové řady nominálního HDP před a po revizi (údaje jsou v mld. Kč)

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Hodnoty před revizí ⁷²	1 381,0	1 567,0	1 679,9	1 829,4	1 887,3	1 959,5
Podíl úprav na tvorbě HDP	6,2 %	6 %	6,3 %	6,8 %	7,3 %	8,3 %
Hodnoty, o kterou se HDP zvýšilo vlivem revize ⁷³	85,6	94,0	105,8	124,4	137,8	162,6
Hodnoty po revizi	1 466,6	1 661,0	1 785,7	1 953,8	2 025,1	2 122,1

Pramen: Ročenka ČSÚ 2001, Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Z grafu je patrné, že po revizi byly větší nejen hodnoty HDP, ale také jeho růst, což mohlo mít vliv na prognózy a očekávání do budoucna.

Graf 4: Změna časové řady nominálního HDP

⁷² Údaje jsou ze Statistické ročenky ČSÚ za rok 2001, s 36 – 37.

⁷³ Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Pramen: Ročenka ČSÚ 2001, Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu

Změny v publikovaných údajích jsou vždy pro většinu uživatelů nepříjemné, je ale třeba mít na paměti, že každá další verze národních účtů znamená i vyšší kvalitu, věrohodnost a stabilitu jednotlivých makroagregátů.

3. PŘÍNOSY A NÁKLADY HARMONIZACE STÁTNÍ STATISTICKÉ SLUŽBY

V první části této kapitoly se budu zabývat otázkou významu harmonizace statistické služby. Pokusím se zodpovědět otázku, kdo jsou hlavní skupiny uživatelů, kteří mají zájem na tom, aby byla statistická data poskytovaná včas, aby co možná nejlépe zobrazovala realitu, aby byla srovnatelná v čase a hlavně aby byla mezinárodně srovnatelná pro všechny členské státy EU.

V druhé části se pokusím analyzovat náklady na statistickou službu, které nesou daňoví poplatníci i poskytovatelé statistických informací. Stručně shrnu problémy, výtky a omezení, se kterými se statistikové při své práci setkávají. A přidám krátké zamyšlení nad smysluplností statistického zjišťování, vypovídací schopností makroagregátů, nad tím, jestli jsou prostředky vynakládány účelně a co dnešní statistice chybí.

3. 1. Přínosy harmonizace

Výstupy ČSÚ jsou důležitým a nezbytným zdrojem informací pro široké spektrum uživatelů. Tito uživatelé spoléhají na kvalitu zveřejňovaných statistických informací a mají zájem na harmonizaci.

1. Evropská komise
2. Politici, pracovníci státní správy
3. Centrální banky (Česká národní banka, Evropská centrální banka)
4. Akademická a univerzitní pracoviště
5. Podnikatelé, média a jejich prostřednictvím i široká veřejnost

Add. 1. Evropská komise

Evropský statistický úřad Eurostat je jeden z generálních ředitelství Evropské komise. Jeho úkolem je zajistit srovnatelnou statistiku na evropské úrovni.

EU přikládá statistice nemalý význam, protože si uvědomuje důležitost spolupráce národních statistických úřadů na zajištění mezinárodní srovnatelnosti dat a také sestavování souhrnných ukazatelů za celou EU. Jádrem Evropského statistického systému je Komise pro program statistiku⁷⁴ která shromažďuje předsedy národních statistických úřadů členských států a projednává s nimi nejdůležitější společné akce a programy. Sjednocuje a sladuje následující aktivity:⁷⁵

- rozvoj všeobecné klasifikace a metodologie pro využití v členských státech
- realizace obvyklých statistických šetření založených na harmonizovaných metodách a postupech

⁷⁴ Statistical Programme Committee

⁷⁵ Český statistický úřad. Eurostat.

- sběr, analýza a rozšiřování statistických dat pro EU včetně srovnávání mezi zeměmi a regiony

Důvodem pro existenci Evropského statistického systému je nejen smysluplné srovnání a objektivní hodnocení a jednotlivých členských zemí a jejich vývoje, ale také placení příspěvků do rozpočtu EU.

Výstupy národních statistik slouží jako podklad pro vyměření příspěvků na financování činnosti EU. Finanční zdroje Evropské unie jsou v zásadě dvojího typu. Jedná se o vlastní zdroje a další (různé) zdroje⁷⁶. Od roku 1970 je rozpočet financován z vlastních zdrojů schválených členskými státy po konzultaci Evropského parlamentu. Tyto zdroje jsou v současné době omezeny na 1,27 % HDP.

Vlastní zdroje to jsou:

- cla na vnějších hranicích
- zemědělské dávky u výrobků dovezených ze třetích zemí
- 1 % HDP ze zboží a služeb v unii
- tzv. „čtvrtý zdroj“ se vypočítává na základě hrubého národního produktu členského státu

Mezi další zdroje řadíme:

- přebytky z předcházejícího roku
- příjmy z administrativních operací institucí
- úroky z opožděných splátek, pokuty, apod.

O národní účetnictví se plně opírá třetí a čtvrtý vlastní zdroj. Právě z toho důvodu je nezbytné, aby byla sladěna metodika sestavování národních účtů. Aby bylo zabráněno nadhodnocování nebo podhodnocování HDP a tím i výše placeného příspěvku.

V EU nedávno probíhala debata, zda má být Evropská komise výlučným a privilegovaným uživatelem statistických informací⁷⁷. Jednalo se o tzv. konceptu „Nejprve Evropa“, který měl za cíl zkrátit doby potřebné pro zpracování a zveřejnění dat na evropské úrovni. Byla vyvolána bouřlivá diskuze a objevilo se spousta protiargumentů, které zdůrazňují, že v národních systémech nelze opomenout ani odsunout od pozadí oprávněné požadavky národních uživatelů statistických dat (např. vlády odpovědné za sociální politiku). Mnohé státy preferují zaměření úsilí na využití moderních metod a zkracování termínů než k upřednostňování evropských statistik.

Add. 2. Politici, pracovníci státní správy

Cyklické fluktuace označujeme kolísání makroekonomických veličin, jako jsou hlavně produkce, důchod a zaměstnanost. Jednotlivé fáze hospodářského cyklu bývají označovány recese, rozvoj, boom

⁷⁶ Euroskop. Financování rozpočtu EU.

⁷⁷ Interní materiál ČSÚ

a kontrakce podle toho, zda se ekonomika pohybuje nad nebo pod úrovní potenciálního produktu, zda roste nebo klesá. Základními otázkami, které si ekonomové v souvislosti s hospodářskými cykly kladou je:⁷⁸

- Na jakém základě vznikají odchylky od plynulého rozvoje a čím se tyto konjunkturální poruchy vyřeší?
- Čím jsou způsobeny cyklické výkyvy v konjunkturálním cyklu a které faktory působí na konjunkturální cyklus stabilizačně a které destabilizačně?

Možná vysvětlení se dělí na dva základní teoretické přístupy.

Podle Neoklasiků je impulsem poruch odklon od trvalého růstu a pokud nebude stát zasahovat tak tržní síly navrátí vývoj poměrně rychle zase zpět k trvalému růstu. Zásahy státu působí destabilizačně a proto by se o ně stát neměl pokoušet. Hlavní důvody nevhodnosti státních zásahů je, podle neoklasiků problém časových zpoždění a problém nejistoty. Nejdřív uplyne dlouhá doba, než je statistická služba vůbec schopna identifikovat, že se ekonomika dostává do deprese. Další čas je potřebný k tomu aby se politici rozhodli, jaká stimulační opatření zavedou, aby je vůbec zavedli do praxe a aby se tato opatření opravdu projevila. Jeden z největších kritiků stabilizační politiky Milton Friedman⁷⁹ říká, že stimulační opatření se obvykle projeví až v době, kdy už je ekonomika ve fázi rozvoje a proto státní zásahy vedou k destabilizaci. V neoklasickém světě by statistická služba hrála jen nevýznamnou roli. Víra v samoregulující schopnost trhu a odmítavý postoj k aktivní proticyklické politice nekladou zvláštní nároky na včasnost ani přesnost a srovnatelnost statistických dat. Zastánce liberalismu Murray Rothbard se vyjádřil velmi silnými slovy: „Statistika je očima i ušima intervencionistů. Zbavením je jejich očí a uší, zničením těchto pro ně důležitých zdrojů poznání, bude veškeré nebezpečí státní intervence téměř zcela odstraněno.“⁸⁰

Keynesiánci se nazývají zastánci opačného teoretického přístupu, který je založen na politice aktivních státních zásahů. Vycházejí z předpokladu strnulých mezd, které jsou překážkou automatického odstranění konjunkturálních výkyvů pomocí tržních sil. Odchylky od trvalého růstu, které jsou spjaté s produkcí, důchodem a zaměstnaností mohou mít delší trvání a mohou působit destabilizačně. Ekonomové, kteří se přiklánějí k tomuto teoretickému směru považují státní zásahy do ekonomiky za nezbytné a prospěšné, protože mohou konjunkturální výkyvy zmírnit, nebo odstranit. Anticyklická politika spočívá v tom⁸¹, že v recesi uskutečňuje stát expanzivní rozpočtovou politiku, čímž povzbuzuje hospodářské aktivity a nepřipouští hlubokou depresi. V rozmachu je hospodářská politika

⁷⁸ ONDRČKA, P. Makroekonomie různých ekonomických proudů, s. 223.

⁷⁹ ONDRČKA, P. Makroekonomie různých ekonomických proudů, s. 65.

⁸⁰ ŠEVČÍK, M. Statistika – nástroj státního intervencionismu, s. 71.

⁸¹ ONDRČKA, P. Makroekonomie různých ekonomických proudů, s. 63.

kontradikční (restriktivní), aby zabránila přehřátí konjunktury, která je spojena s inflací. Účinná aktivní anticyklická politika si klade vysoké nároky na kvalitu a včasnost statistických dat. Je nezbytné přesně sledovat situaci, ve které se ekonomika právě nachází, mít k dispozici přesné informace o produkci, důchodu, zaměstnanosti a inflaci a dalších veličinách tak aby bylo možné sledovat jejich vývoj a s přiměřenou přesností předvídat budoucí hodnoty. Je také třeba přesně měřit vliv, jaký mají na hospodářství státní zásahy aby bylo možno zpětně říct, jestli byl státní zásah úspěšný. Statisticky nepřesná informace nebo chyba může mít potom velmi neblahé následky. Příkladem mohou být události z roku 1995 které zmiňuje Outrata⁸². Celní správa v té době používala jiné metodiky než jí předepisoval ČSÚ a vzniklá chyba vedla ke zkreslení HDP. Chyba byla významná protože vedla k přecenění hrozícího přehřátí ekonomiky v konjunkturu roku 1995 a možná ovlivnila některá národohospodářská rozhodnutí následujících let.

Statistika je opravdu doslova „očima a ušima“ národohospodářů a politiků a na její kvalitě je přímo závislá kvalita jejich rozhodování.

Jak vyplývá z 2. kapitoly, harmonizace, má velký vliv na hodnotu základního ukazatele výkonu ekonomiky na HDP. V důsledku používání nových metod a postupů, v důsledku revizí se výrazně mění hodnota odhadu HDP zveřejňovaná ČSÚ, ale také jinak vypadá jeho vývoj v čase. To může mít vliv na prognózy a politická rozhodování. Je nutné mít vliv revizí na paměti při využívání statistických výstupů.

Politici mají velký zájem na tom, aby data byla harmonizovaná, mezinárodně srovnatelná. Umožní jim to objektivně srovnávat hospodářskou politiku se zahraničními, provádět analýzy, ověřovat si ekonomické teorie na zahraničních datech a také lépe využívat zkušenosti ze zahraničí.

Add. 3. Centrální banky (Česká národní banka, Evropská centrální banka)

Další důležitou roli hrají národní účty jako nástroj měnové a fiskální politiky. Význam harmonizace je zřejmý například z faktu, že výpočty podílu vládního deficitu na HDP a podílu vládního dluhu na HDP jsou základními kritérii pro vstup do měnové unie. V metodice národních účtů je věnována obzvláště velká pozornost vymezení těchto ukazatelů, pro svůj mimořádný význam jsou také předmětem pravidelného auditu ze strany EU. Eurostat věnuje také proto zvláštní pozornost zkvalitňování národního účetnictví ať už v členských, nebo kandidátských zemích Evropské unie.

Centrální banky sledují jako dlouhodobý cíl cenovou stabilitu, z dalších cílů bych zmínila například zajištění bezpečného a hladkého platebního styku. Aby mohly těchto cílů dosahovat, potřebují banky velké množství kvalitních a včas dostupných informací. Požadavky na statistická data na jejich kvalitu, frekvenci i včasnost, vycházejí ze zvolené strategie měnové politiky. Pokud se centrální banka

⁸² OUTRATA, E. Statistika – nástroj státního intervencionismu, s. 77.

rozhodne pro aktivní (diskreční) politiku, je její potřeba statistických dat větší, než kdyby zvolila liberálnější politiku následování pravidel.

Měnová politika potřebuje⁸³ strukturální informace, jako základ pro hodnocení fungování ekonomiky a pro hodnocení role měnové politiky při ovlivňování ekonomiky, a také informace konjunkturální či cyklické pro provádění správných rozhodnutí ve správném čase.

Finanční stabilita se týká schopnosti ekonomiky vstřebávat šoky, i například stability bankovního systému a dalších ukazatelů.

Analýzy finanční stability eurozóny narážejí podle Dubské⁸⁴ na dva základní statistické problémy. Problematická je dosažitelnost indikátorů za eurozónu, a také úroveň mezinárodní srovnatelnosti. Evropský systém centrálních bank na řešení těchto problémů pracuje a sbírá údaje pro sestavení rozsáhlých harmonizovaných statistik pro účely měnové politiky.

Pro zajištění stability eurosystému z dlouhodobého hlediska je nutnou podmínkou získat odpovídající statistická data jak od Evropské centrální banky a národních bank, tak z Eurostatu a národních statistických úřadů.

Add. 4. Akademická a univerzitní pracoviště

Teorie, jejíž hypotézy nelze konfrontovat s realitou není pro vědu zajímavá. Věda je pouze tam, kde existuje pravidelnost, kterou je možné analyzovat a předvídat. Makroekonomie jakož i ekonomická teorie se snaží systematicky uspořádat, interpretovat a zobecnit fakta, z faktů odvodit základní principy, teorie a modely a ty doporučit k využití pro národohospodářskou politiku.⁸⁵ Aby mohly být dělány kvalitní makroekonomické analýzy, je třeba mít kvalitní informace o celkové produkci, důchodu, spotřebě, apod. Zdrojem těchto údajů jsou oficiální statistiky národních účtů, zjišťované národními statistickými úřady. Statistika hraje tedy velmi významnou roli, na kvalitě jejich výstupů je přímo závislá kvalita zpracovávaných makroekonomických analýz následně i kvalita doporučení národohospodářů a rozhodnutí politiků.

Proto je pro ekonomu velice důležité porozumět tomu, co se za zveřejňovanými čísly skrývá, a udělat si představu o vypovídající schopnosti těchto údajů. Hrubý domácí produkt není triviální veličina. Je třeba vědět, že způsob jeho měření není pouhý součet. Jde o velmi složitý postup, jehož součástí jsou mnohé úpravy a odhady, a metoda jeho výpočtu je také často upravována a pozměňována.

⁸³ DUBSKÁ, D. Druhá konference ECB o statistice, s. 357 – 360.

⁸⁴ Organisation of the European System of Central Banks

⁸⁵ ONDRČKA, P. Makroekonomie různých ekonomických proudů, s. 7 – 8.

„Hlavní problémy současného světa se tak týkají nás všech. Abychom je mohli řešit, musíme především hodně vědět. A abychom je mohli řešit společně, musí toto poznání vycházet ze statistických dat opírajících se o společné standardy, data založená na společné metodologii, vycházející ze stejných konceptů. Proto je mimořádně důležitá harmonizace statistiky v mezinárodním měřítku. Jedině za těchto podmínek můžeme srovnávat jednotlivé národní ekonomiky, jejich vývoj, životní podmínky obyvatel jednotlivých zemí. Jedině tak můžeme hodnotit na základě agregovaných dat situaci a vývoj v jednotlivých oblastech světa či v celosvětovém měřítku.“⁸⁶

Add. 5. Podnikatelé, média a jejich prostřednictvím i široká veřejnost

Český statistický úřad zabezpečuje získávání a zpracování údajů pro statistické účely a poskytuje statistické informace státním orgánům, orgánům územní samosprávy, veřejnosti a do zahraničí. Zajišťuje vzájemnou srovnatelnost statistických informací ve vnitrostátním i mezinárodním měřítku.⁸⁷

Významnou skupinou uživatelů informací zveřejňovaných statistickým úřadem jsou podnikatelé. Podnikatelé mohou využít statistické informace při svém každodenním rozhodování. Užitečné pro ně mohou být informace ohledně inflace, cenových indexů, vývoje mezd, nezaměstnanosti, průmyslové nebo stavební výroby, vývoje tržeb a mnoho dalších. Na stránkách ČSÚ se kromě číselných řad nacházejí i popisy jednotlivých ukazatelů, které pomáhají uživatelům správně identifikovat význam ukazatele a usnadňují jeho použití. To, aby byla data harmonizovaná s metodami EU je obzvláště důležité pro management mezinárodních podniků a pro ty, kteří obchodují se zahraničím. Mezinárodní srovnatelnost předpokládají i zahraniční uživatelé výstupů ČSÚ.

Masmédia sehrávají důležitou úlohu v popularizaci statistické informace. Jejich úkolem je informovat širokou veřejnost o výsledcích práce statistiků, čísla správně komentovat a pomáhat čtenářům s jejich interpretací. Data jsou šířena prostřednictvím internetu a mají být v co nejširším rozsahu poskytována zdarma.

3. 2. Náklady statistické služby

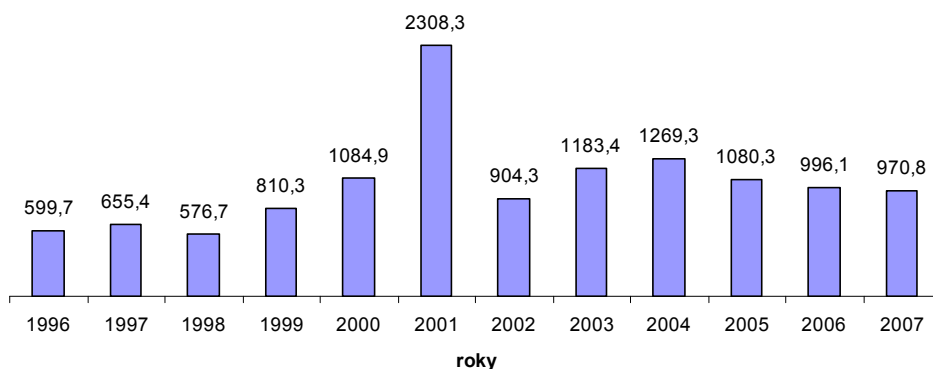
Finanční náklady

Když mám hovořit o nákladech statistické služby, jako nejsnáze hodnotitelné se nabízejí náklady finanční. Podívejme se tedy na to, kolik stát vydává ročně na statistickou službu.

⁸⁶ Český statistický úřad. Úvodní slovo předsedy ČSÚ na konferenci Statistika: Investice do budoucnosti.

⁸⁷ Zák. č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, § 4, odst. 1

Graf 5: Výdaje státního rozpočtu na ČSÚ v milionech Kč

Pramen: Údaje jsou čerpány ze zákonů o SR pro jednotlivé roky

Při pohledu do zákonů o státním rozpočtu za jednotlivé roky, konkrétně do kapitoly 345, která je vždy věnována ČSÚ, můžeme lépe porozumět, co se za výdaji skrývá.

První významnější nárůst pozorujeme v roce 1999. Ten byl spojen s přípravou na sčítáním lidu, které proběhlo v roce 2001. Bylo mimořádnou událostí, proto znamenalo mimořádné výdaje ze státního rozpočtu již dva roky dopředu. S mimořádným výdajem, spojeným se sčítáním lidu se počítalo i v roce 2000 a to ve výši 284 mil.

Z grafu na první pohled vyčnívá hodnota za rok 2001, kdy se celkové výdaje vyšplhaly až na částku 2,3 miliardy korun. Hlavním důvodem pro to bylo uskutečnění Sčítání lidí domů a bytů. Na toto sčítání bylo vyhrazeno přes 1, 53 miliard korun, mimořádné částky byly pro tento rok určeny také na platy zaměstnanců a na práci provedenou ve státní správě. V roce 2001 byla také vydaná částka téměř 80 milionů korun a realizaci Národního programu přípravy na členství v EU.

Výdaje v roce 2002 byly výrazně nižší než v roce 2001, přestože dále pokračovaly výdaje na sčítání lidu (téměř 112 milionů) a také na Národní program přípravy na členství v EU (72 milionů).

V souvislosti s povodněmi, které zasáhly Prahu v roce 2002 bylo se státního rozpočtu pro rok 2003 mimořádně uvolněno téměř 33 milionů korun na odstranění škod způsobených povodněmi. ČSÚ byl povodněmi postižen, bylo zničeno jeho původní sídlo v Karlíně a ČSÚ přesídlil do nové budovy Na Padesátém. Dalších 32 milionů bylo v roce 2003 vydáno na sčítání lidu domů a bytů.

Od roku 2004 se v rozpočtu objevují výdaje na financování společných programů ČR a EU (ty se pohybovaly řádově kolem 11 milionů korun ročně). V grafu je však od roku 2004 patrný sestupný

trend, celkové výdaje pomalu klesaly. Jedním z důvodů bylo také to, že Česká republika začala postupně čerpat prostředky z rozpočtu EU, které se ročně blížily až částečně 40 milionů korun.

Pokud bychom se podívali na konkrétní ukazatel platy zaměstnanců a ostatní platby za provedenou práci, můžeme pozorovat trvale vzestupnou tendenci. Po skokovém nárůstu v roce 2001 se sice tyto výdaje následujícího roku snížily, ne však na svoji původní hodnotu. Zůstaly vyšší a i v dalších letech se stále plynule zvyšovaly. V roce 2007 na ně bylo vyhrazeno přes půl miliardy korun.

V rámci harmonizace s metodami EU byla ČSÚ poskytována také finanční předvstupní pomoc ze strukturálních fondů, zejména z fondu PHARE⁸⁸.

Problémy při sběru dat

Je zřejmé, že sběr a vyhodnocování statistických dat není levnou záležitostí. Nelze však brát v úvahu pouze peníze každoročně uvolňované ze státního rozpočtu. Velkou část nákladů nesou i soukromí podnikatelé, kteří jsou povinni vyplňovat různé formuláře a tiskopisy. Evidence je mnohdy velmi náročná a to jak časově, tak náročná na pochopení formuláře. To někdy svádí k tomu, že poskytovatelé dat místo toho aby trávili dlouhé hodiny nad pokyny, vyplní formulář ledabyle a nepřesně, může docházet ke zkreslování statistické informace. Poskytovatelé dat někdy vyplňují formuláře pro statistický úřad s neochotou a to z důvodu ztráty času a energie při vyplňování dotazníku nebo při rozhovorech s tazateli, někdy také z obavy o ochranu osobních či podnikových dat. Často také argumentují tím, že spoustu podobných nebo totožných údajů již poskytli jiným orgánům veřejné správy (finanční úřad, zdravotní pojišťovny, apod.).

Jestliže se statistika ve 20. století orientovala na zkvalitnění aktivizace primárních dat, další vývoj tímto směrem je podle Fischera slepou cestou.⁸⁹ Současným trendem je orientace na sekundární data, tj. na data administrativního charakteru, která jsou získávána primárně pro jiné účely. Využitím administrativních dat dochází ke zrychlení i zlevnění statistického procesu a hlavně ke snížení zátěže respondentů. Tento přístup s sebou však přináší i problémy. Statistika může jen těžko ovlivnit definiční náplň a rozsah těchto dat, problémem může být i právní zabezpečení ochrany individuálních dat a vyřešení přístupových práv pro jednotlivé skupiny uživatelů. Bohatá z ČSÚ⁹⁰ označila přístup k administrativním zdrojům za nedostatečný příkladem může být to, že nemají přístup k daňovým a účetním výkazům.

⁸⁸ Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies

⁸⁹ FISCHER, J. Výzvy státní statistické služby v 21. století, s. 61.

⁹⁰ BOHATÁ, M. Omyly naší statistiky se dramtizují, s. 60.

Podle mého názoru by se měli zákonodárci zaměřit na co nejrychlejší vyřešení tohoto problému, aby tak ulehčili jednak poskytovatelům dat od vyplňování spousty dotazníků a formulářů a aby tím také pomohli statistikům v jejich snaze produkovat kvalitní a rychlé statistické informace.

Smysluplnost statistického zjišťování, co dnešní statistice chybí

Má vůbec statistika nějaký smysl, může nám poskytnout jasnější pohled na realitu a zkvalitnit rozhodování? Odpověď na tuto otázku není zcela jednoznačná. Najdou se zastánci i odpůrci statistické informace. Uvedu zde dva názory, reprezentující různý pohled na statistiku. Na jedné straně je to názor ředitele Liberálního institutu pana Ševčíka, který pochybuje o vypovídací schopnosti makroagregátů a užitečnosti statistické informace do té míry, že pochybuje o smyslu statistického zjišťování vůbec. Pan profesor Hindls, děkan fakulty informatiky a statistiky si také uvědomuje, že statistika má své problémy a omezení. Hledá příčiny omylů a zamýšlí se nad tím, co statistice chybí.

Názor liberálního proudu

Ševčík se vyjádřil těmito slovy⁹¹: „Statistika není odrazem ekonomické reality, ale pouze odrazem sesbíraných údajů a dat, které poskytly různé subjekty. Tato data jsou mnohdy zkreslena ať už záměrně jejich poskytovateli, či z důvodu chyb a omylů při jejich sbírání.“ Podle jeho názoru například revize upravují HDP tak často a tak významně, že se tento údaj stává téměř nepoužitelným. Upozorňuje také na „nesmyslnost“ statistických zjišťování, zejména odhadů. Například odhad sklizně zemědělských plodin⁹², když se dopředu neví jestli přijdou sucha, mokro, mrazy, nebo nadprůměrné teploty, je natolik nespolehlivý, že nemá téměř význam jej provádět. Když vezmeme v úvahu kolik peněz je na statistiku vydáváno a připočteme náklady v podobě zátěže respondentů, jsou výstupy statistiky neúměrně drahé k tomu, jak jsou nepřesné, zatížené chybami a zavádějící.

Priznivci liberálního pohledu navíc spatřují nebezpečí statistiky v tom, že láká politiky k tomu, aby připravovali různá intervencionistická opatření v hospodářství a že statistická data slouží plánovačům jako záminka k zásahům do fungování trhu. To může způsobit více škody než užitku, protože tyto intervencionisté obvykle reagují na první odhady, tedy na velmi nepřesné a mnohdy zavádějící údaje (viz kapitola 2).

Statistická data mohou být někdy podle Ševčíka⁹³ zneužívána politiky, kteří již první odhady HDP ukazující na vzestup mohou nadhodnocovat a prezentovat veřejnosti jako důsledek svého úspěšného

⁹¹ ŠEVČÍK, M. Statistika – nástroj státního intervencionismu, s. 71.

⁹² Položka č. 11 zem 6-01m přílohy č. 1 příslušného zákona – statistická zjišťování prováděná ČSÚ

⁹³ ŠEVČÍK, M. Statistika – nástroj státního intervencionismu, s. 72.

působení na hospodářskou politiku nebo dokonce „vyvedení země z krize“.⁹⁴ Když je hodnota HDP revizí upravena, není tato skutečnost veřejnosti obvykle sdělena a už vůbec ne náležitě komentována a vysvětlena. A jestliže ekonomika klesá tak o tom politici prostě mlčí, nikdo by se nechlubil tím, že „zavádí zemi do krize“

Co chybí české státní statistice?

Hindls⁹⁵ označil za systémovou příčinu omylů a pochybení ve státní statistice především tyto aspekty:

- Absenci výzkumu
- Absenci oponentury k výstupům úřadu
- Nedostatečnou roli České statistické rady
- Nízkou úroveň revizí dat

Argument, který do jisté míry může ospravedlňovat nedostatečnost vlastního výzkumu na ČSÚ je možnost přebírat zahraniční praxi. Evropská statistika se unifikuje včetně metodických a teoretických východisek. Problém ovšem může nastat například v tom, že unijní postupy předpokládají dostatečně dlouhé časové řady. České podmínky jsou ovšem do jisté míry specifické v tom, že časové řady nejsou z důvodů specifického vývoje tak dlouhé, jak by bylo třeba. Proto je nutné využívat vlastní modifikace unijních postupů, nebo postupy zcela vlastní, které někdy chybí. Státní rozpočet na výdaje na výzkum a vývoj ovšem příliš nepamatuje. V kapitole 345 zákona o státním rozpočtu tuto položku neuvádí buď vůbec, nebo ji uvádí ale je u ní napsaná nula.

Statistika je v českých podmínkách statkem veřejně poskytovaným. Stát přebírá odpovědnost za její provozování, financování, měl by tedy i kontrolovat její kvalitu. Bylo by třeba občas prověřit, jaké metody se používají, jak jsou efektivní, zda odpovídají nejmodernějším poznatkům statistické vědy a k jakým výsledkům vedou. Hindls se domnívá, že tato veřejná kontrola je v českých podmínkách naprosto nedostatečná. Bylo by třeba častěji organizovat například odborné semináře pro statistiky, uživatele statistických informací a odbornou veřejnost, na kterých by byla kvalita statistických výstupů diskutována.

Česká statistická rada je zřízena jako poradní orgán ČSÚ a jejím hlavním úkolem je projednávat program statistických zjišťování⁹⁶. Rada vznikla již v roce 1919 a v té době byla významným oponentem a spoluvůrcem rozhodování. V druhé polovině minulého století zanikla aby v roce 1995

⁹⁴ V druhém kvartálu roku 1999 ukazoval odhad HDP růst ekonomiky o 0,4 %. To bylo náležitě politicky oslaveno a tehdejší předseda vlády pan Zeman to označil za vyvedení z krize. V červnu 2001 se ukázalo, že tento kvartál ještě vítězný nebyl, neboť místo růstu zaznamenala ekonomika pokles o více než jedno procento.

⁹⁵ HINDLS, R. Co chybí současné státní statistice, s. 65.

⁹⁶ zákon č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě, § 6.

byla znovu obnovena. Její role je však prakticky omezena na schvalování programu zjišťování, přestala být diskusním fórem a oponentem, její činnost se omezuje pouze na formální úkony.

Problematikou průhlednosti a důslednosti revizí jsem se již zabývala v druhé kapitole. Srovnatelnost časových řad, časté revize nebo úroveň prezentace a komentáře při zveřejňování nových čísel lze označit za další z oblastí, ve které můžeme vidět rezervy a prostor pro potenciální zlepšení.

Podle mého názoru celý problém spočívá v pochopení role statistiky, v uvědomění si, co se za konkrétními čísly skrývá a ve správném pochopení možnosti statistiky zobrazovat reálnou skutečnost. Již ze samé podstaty statistiky vyplývá, že pojednává o hromadných jevech, o makroagregátech. Když se díváme na ukazatele jako je například celkový produkt, vývoj cen, nebo mezd, je třeba mít na paměti, že tyto ukazatele se sestavují hromadně za celou Českou republiku, že se vychází ze skutečností, které se udály ve všech krajích, v různých odvětvích a oborech lidské činnosti. Takto získané číslo se nemusí, a ze své podstaty ani nemůže, shodovat s individuální zkušeností žádného z jednotlivců.

Dále je potřeba vzít v úvahu, že statistika je pouze více či méně přesným obrazem reality. Pokud ve společnosti probíhají velké změny, jako je třeba transformace hospodářství z centrálně plánovaného na tržní, rozdělení státu, vstup do Evropské unie, musí statistika na tyto změny reagovat a takzvaně držet krok s dobou. Mění se přístupy ke statistice, mění se metodologie i nástroje. Statistikové se musejí neustále rozhodovat, zda nově vzniklé jevy a skutečnosti zahrnout do zjišťovaných ukazatelů zlepšit tak popis reality ale narušit časové řady, nebo nový jev nezohlednit, časové řady zůstanou více konzistentní, ale hodnota bude méně odpovídat skutečnosti. A to je úloha velmi nesnadná.

Pokud je statistická informace správně pochopena interpretována, pokud vidíme historické souvislosti a pozadí odhadu jednotlivých veličin, může být velmi cenným pomocníkem.

ZÁVĚR

Od 1. května 2004 se česká státní statistická služba stala součástí Evropského statistického systému. K tomu, aby se mohla stát jeho integrální součástí, aby poskytovala data v požadovaném rozsahu a kvalitě, ale také aby se ČSÚ aktivně zapojil do tvorby a rozvoje tohoto systému bylo zapotřebí dlouhé časové období.

Situace, které museli statistikové čelit po roce 1989, byla velmi složitá. Bylo zapotřebí zásadně změnit metody a formy práce tak, aby vyhovovaly demokratické společnosti a tržnímu hospodářství. Tento proces nazýváme procesem *transformace*. Dalším důležitým úkolem, před který byla statistika postavena bylo připravit se na budoucí vstup ČR do EU. Tento proces je nazýván *harmonizací* a zahrnoval zavádění metod, nástrojů a postupů, které odpovídaly předpisům a praxi statistické služby EU a jejich členských zemí. *Adaptací* nazýváme fázi, kdy se ČR po vstupu do EU stala integrální součástí Evropského statistického systému.

Mým úkolem bylo přiblížit čtenáři nejdůležitější události až do roku 2004, vytvořit ucelený přehled. Státní statistická služba má své počátky již v dobách Rakousko-Uherské monarchie. Statistika na českém území se úspěšně rozvíjela a tradičně se řadila mezi vyspělé a moderní. V každém období přizpůsobovala a měnila své priority, podle nároků, které na ni byly vznášeny. V centrálně plánovaném hospodářství byly priority například kontrola státních plánů a sledování výkonu jednotlivých respondentů. Po roce 1989 se priority statistické služby přizpůsobily demokratické společnosti. Statistika byla sestavována a zveřejňována na nestranné bázi, individuální údaje začaly být chráněny zákonem, zlepšovala se i důvěra lidí ve statistickou informaci a postupně se rozšiřoval okruh jejich uživatelů.

Na sladování principů, metod a postupů s Evropskou unií se aktivně podílel Evropský statistický úřad Eurostat. Byly realizovány společné projekty a pořádány konference, na kterých se diskutovaly jednotlivé harmonizační kroky. Eurostat vydával každoročně hodnotící zprávu, ve které shrnoval dosažené harmonizační kroky a identifikoval oblasti, na kterých je ještě potřeba zapracovat. Významná pomoc byla i finanční podpora z EU, předvstupní pomoc ze strukturálních fondů.

Mimořádný význam je přikládán HDP a jeho harmonizaci, protože podle HDP se určují výše příspěvků, které státy každoročně odvádějí do rozpočtu EU. Pro odhad jeho hodnoty se používají tři metody, které vycházejí z různých definic, všechny jsou nastaveny tak, aby i když součtem odlišných makroagregátů došly ke stejné hodnotě. HDP ovšem není pouhým součtem zjištěných čísel. Zjištěné údaje tvoří necelých 70 % celkové hodnoty, zbytek jsou metodické úpravy a odhady. Právě proto, že podíl zjištěných údajů je relativně nízký, je odhad HDP velmi citlivý na změny v těchto odhadech a proto je jim třeba věnovat velkou pozornost.

System národních účtů je mezinárodně srovnatelný vnitřně provázaný systém, který popisuje ekonomiku státu, její stav a vývoj. Národní účetnictví se v ČR začalo používat v roce 1990 a toto rozhodnutí bylo důležitým momentem pro přiblížení se české statistiky evropské.

Postupně zaváděné změny v metodách a postupech znamenaly na jednu stranu vyšší úroveň mezinárodní srovnatelnosti, na druhou stranu přinášely nepříjemnosti spojené s narušením srovnatelnosti časových řad. Tyto nesrovnalosti jsou řešeny prováděním mimořádných revizí, při kterých se přepočítá ukazatel několik let pozpátku podle nové metodiky a tím se vytvoří konzistentní časová řada. Provedení revize obvykle posune celou časovou řadu nahoru a tím může zmást uživatele a způsobit mu nepříjemnosti, pokud si posun nedokáže správně interpretovat.

Kromě mimořádných revizí jsou pravidelně prováděny i tzv. řádné revize, které řeší konflikt mezi požadavkem mít data k dispozici rychle a mezi požadavkem na jejich maximální shodu s realitou. První odhady HDP jsou zveřejňovány jen krátce po skončení sledovaného období bývají v důsledku pozdějších revizí obvykle upravovány a to někdy velmi významně. Z růstu se v důsledku přepočítání může stát pokles, nebo naopak. Proto je nutné naučit se se statistickou informací správně zacházet, nepřeceňovat význam prvních odhadů a počítat s budoucím upřesňováním.

Revize bývají veřejností někdy přijímány negativně, je ale třeba mít na paměti, že každá další revize je spojena s vyšší kvalitou zveřejňované informace.

Různost skupin uživatelů, kteří mají zájem na tom aby statistická informace (nejen HDP) byla harmonizovaná, aby pro její výpočet byly používány standardy, metodika, definice a klasifikace jako v EU, je velká. Tito uživatelé na informaci ČSÚ spoléhají a očekávají, že bude kvalitní, včasná a srovnatelná v čase i prostoru.

Od roku 2004 se nově stala významným odběratelem statistických informací Evropská unie, která používá velikost HDP jednotlivých členských zemí pro určení výše příspěvku do rozpočtu. Harmonizace je také nutná nejen kvůli těmto příspěvkům, ale také proto, že Eurostat sbírá data z jednotlivých členských států a vytváří souhrnné ukazatele za celou EU. Potřebuje tedy data ve srovnatelné struktuře sestavené podle stejné metodiky.

Znat přesně situaci, v jaké se ekonomika nachází je důležitý předpoklad pro kvalitní rozhodování politiků, aby dokázali dobře odhadnout intervence pro oživení ekonomiky v době recese nebo naopak přibrzdění v konjunktúře. Výstupy ČSÚ používají:

- Odborníci odpovědní za sociální politiku, politiku zaměstnanosti, ale i odborníci na životní prostředí a mnozí další. Politici mají velký zájem na tom, aby data byla harmonizovaná, mezinárodně srovnatelná. Umožní jim to objektivně srovnávat hospodářskou politiku se

zahraničními, provádět analýzy, ověřovat si ekonomické teorie na zahraničních datech a také lépe využívat zkušenosti ze zahraničí.

- Národní účty jsou důležitý nástroj měnové a fiskální politiky. Centrální banky (Evropská centrální banka i Česká národní banka), sledující jako svůj hlavní cíl cenovou stabilitu, potřebují včasné a kvalitní informace k úspěšnému naplnění tohoto cíle.
- Pro makroekonomy a znalce ekonomických teorií je důležité srovnání hypotéz s realitou. Musejí mít k dispozici kvalitní podklady, aby mohli v procesech rozpoznat pravidelnost, definovat ekonomické zákony a na jejich základě analyzovat realitu a předvídat budoucnost.
- Významnými uživateli statistických informací jsou i podnikatelé, média a jejich prostřednictvím i široká veřejnost.

To, jak budou statistická data kvalitní a včasná, nezáleží jenom na práci odborníků ČSÚ. Významný podíl mají respondenti, kteří vyplňují dotazníky a poskytují informace statistickému úřadu ke zpracování. Jejich neochota nebo nezodpovědný přístup mohou vést ke zkreslení výsledné informace. Dotazování se někdy cítí přetěžování a obtěžování množstvím dotazníků, proto se statistici snaží čím dál tím více využívat data z jiných administrativních zdrojů, jako jsou například informace z daňových přiznání.

Kritici státní statistické služby upozorňují na nízkou úroveň revizí, výzkumu, na absenci oponentury ze strany odborné veřejnosti. Zastánci vyhraněných názorů dokonce považují statistickou chybu za tak velkou a vypovídací schopnost makroagregátů tak malou, že pochybují o smyslu statistického zjišťování vůbec.

Statistická informace se opravdu může jevit nesmyslnou pro toho, kdo není za čísla schopen vidět historický vývoj a složitost metod výpočtů, kdo si neuvědomí, že jde často jenom o odhady, které se mohou časem upřesňovat. Statistika vždy hledá nejlepší dostupné metody s ohledem na současnou úroveň poznání. I přes všechna omezení, nepřesnosti a omyly, ke kterým při statistickém zjišťování dochází, se domnívám, že statistická informace je informací velmi důležitou, protože je jediným podkladem pro hodnocení hospodářské reality na národní a mezinárodní úrovni.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ONDRUŠ, V. Výpočet hrubého domácího produktu a jeho revize. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2003, č. 7, s. 24-43.
2. ONDRUŠ, V. Časové řady makroekonomických agregátů za léta 1990 – 1995 a jejich přepočet do stálých cen. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2000, č. 7, s. 293 – 304.
3. BOHATÁ, M. Státní statistická služba v období adaptace na členství v Evropské unii. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2005, č. 3, s. 93 – 100.
4. ZÁVODSKÝ, P. 85 let od vzniku státní statistické služby na území České republiky. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2003, č. 1, s. 254 – 261.
5. JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2005, č. 2, s. 152 – 165.
6. FISCHER, J., ŠLÉGROVÁ, H. Česká státní statistická služba na prahu Evropské unie. Závazky, výzvy a naděje. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2004, č. 2, s. 105 - 114.
7. DUBSKÁ, D. Druhá konference ECB o statistice. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2004, č. 4, s. 356 – 364.
8. ONDRČKA, P. *Makroekonomie různých ekonomických proudů*, 2006. 253 s. ISBN 80-210-3993-0
9. DORNBUSCH, R., FISCHER, S., *Makroekonomie*. Přel. Z. Tůma. 1. vyd. SPN Praha 1994. 602 s. ISBN 80-04-25 556-6
10. ŽÍDEK, L. *Transformace české ekonomiky. 1989-2004*, 2006. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-X
11. BOHATÁ, M. Státní statistická služba v období adaptace na členství v Evropské unii. *Statistika: Časopis českých statistiků*, 2005, č. 3, s. 93 – 100.
12. FISCHER, J. Rozhovor s předsedou ČSÚ, Od nás se čekají srovnatelná data. Zbyněk Fiala. *Ekonom*. [online]. c 2005, č. 27. [cit. 2007-05-12]. Dostupné z <<http://www.konkurenceschopnost.cz/>>.

13. ŠEVČÍK, M. Statistika – nástroj státního intervencionismu. In LOUŽEK, M. *Euro, statistika a deflace, Sborník textů*. Ekonomika, právo a politika č. 25.CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 71-76.
14. OUTRATA, E. Statistika – nástroj státního intervencionismu. In LOUŽEK, M. *Euro, statistika a deflace, Sborník textů*. Ekonomika, právo a politika č. 25.CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 77 – 78.
15. FISCHER, J. Výzvy státní statistické služby v 21. století. In LOUŽEK, M. *Euro, statistika a deflace, Sborník textů*. Ekonomika, právo a politika č. 25.CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 61 – 64.
16. BOHATÁ, M. Omyly naší statistiky se dramaturgizují. In LOUŽEK, M. *Euro, statistika a deflace, Sborník textů*. Ekonomika, právo a politika č. 25.CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 53 -60.
17. HINDLS, R. Co chybí současné státní statistice. In LOUŽEK, M. *Euro, statistika a deflace, Sborník textů*. Ekonomika, právo a politika č. 25.CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. s. 65 – 70.
18. Český statistický úřad. *Hrubý domácí produkt (HDP)*. [online]. c2007, poslední revize 27. 2. 2007 [cit. 2007-05-2]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_\(hdp\)>](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_(hdp)>).
19. Český statistický úřad. *Úvodní slovo předsedy ČSÚ na konferenci Statistika: Investice do budoucnosti (07.09.2004)* [online]. c2007, poslední revize 20. 9. 2005 [cit. 2007-05-2]. Dostupné z [http://notes4.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uvodni_slovo_predsedy_csu_na_konferenci_statistika:_i_nvestice_do_budoucnosti_\(07_09_2004\)>](http://notes4.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uvodni_slovo_predsedy_csu_na_konferenci_statistika:_i_nvestice_do_budoucnosti_(07_09_2004)>).
20. Český statistický úřad. *Vybraná vystoupení v médiích - Ing. Jan Fischer, CSc. - předseda ČSÚ* [online]. c2007, poslední revize 4. 4. 2007 [cit. 2007-05-2]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vystoupeni_v_medii_ch_internetova_prezentace_predsedy_csu>.
21. Český statistický úřad. *Vybraná vystoupení v médiích - Ing. Jan Fischer, CSc. - předseda ČSÚ* [online]. c2007, poslední revize 4. 4. 2007 [cit. 2007-05-2]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vystoupeni_v_medii_ch_internetova_prezentace_predsedy_csu>.

22. Český statistický úřad. *Zdroje, metody a výpočty hrubého domácího produktu za rok 1998* [online]. c2007, poslední revize 26. 10. 2006 [cit. 2007-02-15]. Dostupné z <http://www2.czso.cz/csu/2001edicniplan.nsf/o/5009-01-za_rok_1998-uvod>.
23. Český statistický úřad. *Výsledky Evropského srovnávacího programu za roky 1999 až 2003* [online]. c2007, poslední revize 26. 10. 2006 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/o/5012-05-za_roky_1999_az_2003-uvod>.
24. Český statistický úřad. *Zpráva o připravenosti ČSÚ na vstup do EU* [online]. c2007, poslední revize 20. 9. 2005 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <http://www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zprava_o_pripravenosti_csu_na_vstup_do_eu>.
25. Český statistický úřad. *5.6.2006 Brána statistiky* [online]. c2007, poslední revize 28. 6. 2006 [cit. 2007-04-20]. Dostupné z <http://www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zprava_o_pripravenosti_csu_na_vstup_do_eu>.
26. Český statistický úřad. *Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností - EU - SILC* [online]. c2007, [cit. 2007-04-20]. Dostupné z <http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/vyberove_setreni_prijmu_a_zivotnich_podminek_domacnosti_eu_silc>.
27. Český statistický úřad. *Příručka pro Intrastat CZ* [online]. c2004, [cit. 2007-04-20]. Dostupné z <[http://www2.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/A7003FF59F/\\$File/INT-V2_040602.doc](http://www2.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/A7003FF59F/$File/INT-V2_040602.doc)>.
28. Český statistický úřad. *Eurostat* [online]. c2007, poslední revize 11. 6. 2007 [cit. 2007-06-27]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/eurostat_eu>.
29. Český statistický úřad. *O registru - RESt* [online]. c2007, poslední revize 1. 9. 2006 [cit. 2007-06-27]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/o_registru_res>.
30. Český statistický úřad. *Klasifikace územních statistických jednotek (CZ-NUTS)* [online]. c2007, poslední revize 17. 3. 2005 [cit. 2007-07-01]. Dostupné z <[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_\(cz_nuts\)](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_(cz_nuts))>.
31. Český statistický úřad. *Roční národní účty* [online]. c2007, [cit. 2007-06-27]. Dostupné z <<http://dw.czso.cz/pls/rocenka/rocenka.indexnu>>.
32. Národní účty 1993, vyd. ČSÚ v Praze 1998, interní materiál ČSÚ

33. *Zdroje, metody a výpočty hrubého domácího produktu 1998*, vyd. ČSÚ v Praze 2001. kód publikace 5009-01.
34. KOVAŘÍK, J., Český statistický úřad. 5.6.2006 *Brána statistiky* [online]. c2007, poslední revize 28. 6. 2006 [cit. 2007-04-20]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/5_6_2006_brama_statistiky.
35. United Nations Statistics Division. *Fundamental Principles of Official Statistics* [online]. [cit. 2007-03-23]. Dostupné z <http://unstats.un.org/unsd/methods/statorg/FP-English.htm>.
36. Euroskop. *Financování rozpočtu EU* [online]. [cit. 2007-05-02]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/211/554/faq/>.
37. Euroskop. *Asociační dohoda* [online]. c 2006-2007, [cit. 2007-05-12]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/files/10/EC078FE7-58B7-4481-B5BF-B8B35EB0246D.pdf>.
38. Zák. č. 49/1919 Sb., o organizaci statistické služby
39. Zák. č. 278/1992 Sb. o statistice
40. Zák. č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě
41. Zákon č. 58/2000 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2000
42. Zákon č. 491/2000 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2001
43. Zákon č. 490/2001 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2002
44. Zákon č. 579/2002 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2003
45. Zákon č. 457/2003 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2004
46. Zákon č. 657/2004 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2005
47. Zákon č. 543/2005 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2006
48. Zákon č. 622/2006 Sb. o státním rozpočtu České republiky na rok 2007
49. Zák. č. 7/ 1995 Sb., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími na straně druhé, článek 94

50. Commission Decision of 22 February 1994 on measures to be taken for the implementation of Council Directive 89/130/EEC, Euratom on the harmonization of the compilation of gross national product at market prices (94/168/EC, Euratom)
51. Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 2367/2002/ES ze dne 16. prosince 2002 o statistickém programu Společenství na období 2003 až 2007 [online]. [cit. 2007-04-05]. Dostupné z <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002D2367:CS:HTML>>
52. Předvstupní hodnocení ČR. *Pravidelná zpráva o ČR 1998* [online]. poslední revize 4. 11. 1998 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/files/10/36EF4DBE-BC99-405F-A669-876DA2B06C06.pdf>>.
53. Předvstupní hodnocení ČR. *Pravidelná zpráva o ČR 1999* [online]. poslední revize 13. 10. 1999 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/files/10/6B002790-EB46-4E37-8573-3307D6424483.pdf>>.
54. Předvstupní hodnocení ČR. *Pravidelná zpráva o ČR 2000* [online]. poslední revize 8. 11. 2000 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/files/10/784487F8-39A0-4D35-9038-AEE22A816245.pdf>>.
55. Předvstupní hodnocení ČR. *Pravidelná zpráva o ČR 2001* [online]. poslední revize 13. 11. 2001 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/files/10/61AF0B8F-A1CA-4118-B3E8-DB56B07E4B1D.pdf>>.
56. Předvstupní hodnocení ČR. *Pravidelná zpráva o ČR 2002* [online]. poslední revize 9. 10. 2002 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/files/10/0FFC9F8C-FA2A-402A-BF56-AF85413BDE95.pdf>>.
57. Předvstupní hodnocení ČR. *Comprehensive monitoring report on the Czech Republic's preparations for membership 2003* [online]. poslední revize 5. 11. 2003 [cit. 2007-03-28]. Dostupné z <<http://www.euroskop.cz/files/8/3A448D19-1FC2-466E-B87E-D68DED25C87F.pdf>>.

SEZNAM ZKRATEK

OSN	Organizace spojených národů
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
EU	Evropská unie
ČSÚ	Český statistický úřad
EFTA	European Free Trade Association (Evropská asociace volného obchodu)
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics (Klasifikace územních statistických jednotek)
MMF	Mezinárodní měnový fond
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
PPP	Purchasing power parity (parita kupní síly)
PHARE	Poland and Hungary Aid for Reconstruction of the Economy (Fond vytvořený původně na pomoc Polské a Maďarské transformující se ekonomice)
ESA	European system of accounts (Evropský systém národních a regionálních účtů)
FISIM	Finanční služby nepřímo měřitelné
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
SKP	Standardní klasifikace produkce
EFQM	European Foundation for Quality Management (Evropský model měření efektivity)

SEZNAM GRAFŮ

<u>Graf 1: Vývoj nominálního HDP v mld. Kč podle údajů zveřejněných ČSÚ</u>	39
<u>Graf 2: Roční tempo změny reálného HDP</u>	40
<u>Graf 3: Revize HDP v běžných cenách, výrobní metoda</u>	43
<u>Graf 4: Změna časové řady nominálního HDP</u>	47
<u>Graf 5: Výdaje státního rozpočtu na ČSÚ v milionech Kč</u>	55

SEZNAM TABULEK

<u>Tabulka 2: Normalizovaná klasifikace územních celků v České republice</u>	20
<u>Tabulka 3: Nominální HDP v ČR v mld. Kč</u>	38
<u>Tabulka 4: Revize HDP, tempo růstu v procentních bodech v letech 1980 až 1998</u>	41
<u>Tabulka 5: Revize časové řady v běžných cenách – změna v důsledku revize</u>	42
<u>Tabulka 6: Změna hladiny HDP vlivem dodatečného zařazení jednotek do statistického registru</u>	44
<u>Tabulka 7: Změna hladiny HDP vlivem zavedení nákladové metody imputovaného nájemného</u>	44
<u>Tabulka 8: Změna hladiny HDP vlivem odhadu stavu a spotřeby fixního kapitálu</u>	45
<u>Tabulka 9: Změna časové řady nominálního HDP před a po revizi</u>	47

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Závěr Stockholmské konference, doporučení, jak dosahovat vytyčených cílů.⁹⁷

Quality in the European Statistical system – The way forward,
European Communities, Luxemburg 2002

1. Každý národní statistický úřad by měl podávat zprávy o kvalitě jejich rozměrů složek v pojetí Evropského statistického systému.

Cíle produktu s dobrou kvalitou má být dosaženo prvním doporučeními 2. až 4.

2. Měla by se zlepšit měřitelnost každého rozměru a jeho složek v pojetí Evropského statistického systému.
3. Měření procesu jsou životně důležitá pro zlepšení prací. Měla by se sestavit příručka o identifikaci klíčových ukazatelů, jejich měření a rozboru.
4. Všechny organizace Evropského statistického systému by měly uplatnit systematický přístup k měření kvality. Členové by měli používat model Evropské nadace pro řízení kvality⁹⁸ jako základ pro zlepšování jejich činnosti s výjimkou těch, kteří již podobný model používají.

Vztah k respondentům a ostatním poskytovatelům údajů upravuje páté doporučení.

5. Národní statistické úřady by měly usilovat o zlepšení jejich vztahu s poskytovateli údajů a měl by se uskutečnit výzkum toho, jak tito poskytovatelé vnímají svůj úkol. Zvláštní důraz by měl být položen na ty body, kteří snižují zátěž respondentů a povzbuzují uvědomění poskytovatelů údajů o roli statistik ve společnosti.

Cíl dosahování kvality sledují doporučení č. 6 až 8.

6. Členové evropského statistického systému by měli sjednat dohody o úrovni služeb jejich hlavních programů.

⁹⁷ JÍLEK, J. Čím se má vyznačovat moderní státní statistická služba?, s. 159 – 160.

⁹⁸ European Foundation for Duality Management

7. Měl by se iniciovat rozvojový projekt týkající se popisu, implementace a rozborů průzkumů spokojenosti uživatelů.
8. Každá člen Evropského statistického systému by měl poskytnou zprávu o současném stavu uživatelů a tvůrců statistik, včetně popisu jakéhokoli zapojení uživatele do plánovacího procesu. Dobré zkušenosti s podněcováním zájmu uživatelů o problémech kvality statistik by měly být shromažďovány a zpřístupňovány všem členům Evropského statistického systému.

Na cíl identifikace slabin a předností Evropského statistického systému se zaměřuje deváté doporučení.

9. Měl by se uskutečnit hloubkový rozbor nejdůležitějších silných a slabých míst a na základě jeho závěrů by se měl připravit akční program.

Nejlepší běžné metody a nástroje standardizace jsou formulovány v desátém a jedenáctém doporučení.

10. Národní statistické úřady by měly vyvinout nejlepší postupy pro své nejběžnější procesy. Měla by se připravit příručka pro vývoj takových postupů ve fázích jejich sestavování, diseminace⁹⁹, implementace a revize. Existující a relevantní nejlepší běžné postupy by se měly shromažďovat a rozšiřovat.
11. Měl by se vyvinout soubor doporučených postupů pro tvorbu statistik. Práce by měla začít vyvíjením doporučených postupů pro několik málo oblastí a měl by ji následovat test schůdnosti.

Šíření informací by se mělo řídit následujícími třemi doporučeními.

12. Členové Evropského statistického systému by mělo využít seznam běžných dobrých postupů managementu informací a diseminací, sestavený řídicí expertní skupinou pro kvalitu a zvážit akce k jejich vlastnímu užití.
13. Měly by se posoudit potřeby uživatelů v návaznosti na současný informační systém Evropského statistického systému a běžná databáze Eurostatu by se úměrně zjištěním měla rozšířit. Měly by se vyvinout pokyny pro budoucí management informačního systému.
14. Ve dvouletých intervalech by se měly organizovat konference pokrývající všechny důležité metodologické otázky a otázky mající vztah ke kvalitě.

⁹⁹ rozšiřování podstatných informací o událostí, situaci, výsledcích projektu apod.

Pro utváření nástrojů kontroly byla dána doporučení 15 až 17.

15. Měl by se vyvinout seznam druhů otázek pro jednoduchý program sebehodnocení organizátorů zjišťování.
16. Měl by se sestavit přehled metod pro auditory na různých úrovních a pro vnitřní účely, jakými jsou vnitřní, vnější, jednorázové, opakované nebo průběžné, rychlé a obsáhlejší (například hodnocení pomocí evropského modelu měření efektivity EFQM¹⁰⁰).
17. Členové Evropského statistického systému by měli studovat vnímání personálu. Jedním ze způsobů, jak to udělat, je uskutečnit anketu spokojenosti zaměstnanců.

Doporučení týkající se dokumentace:

18. Členové Evropského statistického systému by měli ve správě analyzovat stav dokumentace. Zpráva by měla zahrnovat akční plán s jasnými prioritami a harmonogram.
19. Každý člen by měl pro veřejnost zpřístupnit dokumentaci svého poslání, politiku diseminací a kvality.

Při zavádění celkového systému řízení kvality se doporučuje:

20. Všechny personál by měl být školen pomocí různých výcvikových programů pro různé kategorie zaměstnanců. Každý člen Evropského statistického systému by měl vyvinout program školení. Mělo by se podpořit školení na evropské úrovni.
21. Měla by se zřídit cena za kvalitu v národní statistice udělovaná ob rok. Ocenění by mohl získat tým za zlepšovací projekt, za inovační myšlenku, vzorně pracující organizace, nebo tým statistického programu.

Doporučení při zavádění do praxe:

22. Je zapotřebí sestavit řídicí expertní skupinu, která by koordinovala aktivity vyplývající z doporučení schválených výborem pro statistický program.

Celkově v sobě doporučení specifikují možnosti zlepšení plnění rolí tvorby a využívání statistických informací.

¹⁰⁰ European Foundation for Quality Management

Příloha č. 2

Revize časové řady HDP v běžných cenách (v milionech Kč)

	údaje před revizí					
	1990	1991	1992	1993	1994	1995
HDP (výrobní metoda)	596 783	785 952	790 923	1 002 260	1 142 959	1 381 049
z toho: produkce	1 717 518	2 174 369	2 252 439	2 679 742	2 990 678	3 528 634
mezispotřeba a FISIM	1 171 375	1 474 565	1 559 075	1 791 946	1 981 630	2 304 898
čisté daně na produkty	50 640	86 148	97 559	114 464	133 911	157 313
HDP (výdajová metoda)	567 300	716 600	790 922	1 002 264	1 142 959	1 138 049
z toho: spotřeba domácností	284 800	318 900	423 307	490 477	564 044	692 119
spotřeba vlády	112 600	134 700	162 427	227 395	263 043	284 599
tvorba hrubého fixního kapitálu	149 300	165 300	241 284	280 843	335 068	442 434
změna stavu zásob	13 200	48 900	- 36 745	- 11 700	5 294	27 604
vývoz zboží a služeb		412 300	463 236	523 592	607 964	740 751
dovoz zboží a služeb		363 500	462 587	508 343	632 454	806 458

	údaje po revizi					
	1990	1991	1992	1993	1994	1995
HDP (výrobní metoda)	626 189	753 767	842 622	1 020 278	1 182 784	1 381 049
z toho: produkce	1 741 439	2 241 280	2 299 095	2 641 644	2 953 498	3 528 634
mezispotřeba a FISIM	1 167 553	1 573 661	1 554 033	1 739 758	1 903 851	2 304 898
čisté daně na produkty	52 303	86 148	97 560	118 392	133 137	157 313
HDP (výdajová metoda)	626 189	753 767	842 622	1 020 278	1 182 784	1 381 049
z toho: spotřeba domácností	308 625	357 117	432 407	509 536	599 520	692 119
spotřeba vlády	143 529	170 024	181 328	223 393	262 043	28 499
tvorba hrubého fixního kapitálu	158 393	181 561	235 197	289 601	339 757	442 434
změna stavu zásob	- 827	- 7 917	- 13 921	- 10 320	12 125	2 704
vývoz zboží a služeb	283 095	397 753	461 199	559 548	597 082	740 751
dovoz zboží a služeb	266 626	344 771	453 588	551 480	628 770	806 458

	změna					
	1990	1991	1992	1993	1994	1995
HDP (výrobní metoda)	29 406	- 32 185	51 699	18 018	39 825	0
z toho: produkce	23 921	66 911	46 656	- 38 098	- 37 180	0
mezispotřeba a FISIM	- 3 822	99 096	- 5 042	- 52 188	- 77 779	0
čisté daně na produkty	1 663	0	1	3 928	- 774	0
HDP (výdajová metoda)	58 889	37 167	51 700	18 014	39 825	243 000
z toho: spotřeba domácností	23 825	38 217	9 100	19 059	35 476	0
spotřeba vlády	30 929	35 324	18 901	- 4 002	- 1 000	- 256 100
tvorba hrubého fixního kapitálu	9 093	16 261	- 6 087	8 758	4 689	0
změna stavu zásob	- 14 027	- 56 817	22 824	1 380	6 831	- 24 900
vývoz zboží a služeb	283 095	- 14 547	- 2 037	35 956	- 10 882	0
dovoz zboží a služeb	266 626	- 18 729	- 8 999	43 137	- 3 684	0

Pramen: Gross National Income Inventory 2002, interní materiál ČSÚ a Eurostatu, ročenky ČSÚ

Příloha č. 3

Struktura ročních národních účtů:¹⁰¹

- **Makroekonomické tabulky**
Poskytují přehled o úrovni a vývoji nejdůležitějších ukazatelů. Jsou převážně výtahem nejvýznamnějších položek sektorových a odvětvových účtů. Poskytují také rámcový přehled o sektorové, odvětvové nebo věcné struktuře těchto ukazatelů.
- **Hlavní agregáty za sektor vlády**
Zachycují nefinanční transakce jednotek zatříděných v sektoru vládních institucí v rozřídění podle jeho sub-sektorů.
- **Odvětvové účty výroby a tvorby důchodů**
Všechny položky v tabulkách Účtů výroby a tvorby důchodů jsou zachyceny v kombinaci odvětvového a sektorového členění. Vývoj těchto ukazatelů je zachycen v tabulkách časové řady ukazatelů a tvorby důchodů.
- **Výdaje na konečnou spotřebu domácností**
- **Finanční účty a finanční rozvahy**
Tabulky zachycují finanční transakce a stavy finančních aktiv a závazků.
- **Účty institucionálních sektorů**
V tabulkách sektorové účty jsou zachyceny ukazatele finančních i nefinančních transakcí a ostatních toků, stavy aktiv a závazků. Vývoj jednotlivých ukazatelů je zachycen v tabulkách časové řady sektorových účtů.
- **Daně a příspěvky na sociální pojištění**
Tabulky zachycují za dně a příspěvky za jednotlivé roky v jejich podrobném členění podle sektoru příjemce.
- **Výdaje vlády podle funkcí**
Tabulky zachycují výdaje vládních institucí za jednotlivé roky v členění podle mezinárodní klasifikace funkcí vlády a podle jednotlivých sub-sektorů sektoru vládních institucí.

¹⁰¹ Český statistický úřad. Roční národní účty.

- **Tabulky dodávek, tabulky užití**

Tabulky zachycují za jednotlivé roky komoditní a odvětvovou strukturu komponentů HDP počítaného výrobní, důchodovou i výdajovou metodou.

- **Nefinanční aktiva**

Tabulky nefinančních aktiv balance nefinančních aktiv, věcná struktura nefinančních aktiv a časové řady nefinančních aktiv zachycují jednotlivé typy nefinančních aktiv v sektorovém, odvětvovém a věcném členění. Tabulky jsou ve formě dvou klasifikací za jednotlivé roky nebo ve formě časových řad jednotlivých ukazatelů.